

Tiborcz-Tóth Tünde

**Magyarul tanulók köztes nyelvére vonatkozó megfigyelések
észt forrásnyelvi környezetben –
különös tekintettel
a határozottság kifejezésére a magyarban**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető:

Dr. habil. Tamm Anne
egyetemi docens (KRE)

A DOLGOZAT TÁRGYA

Jelen dolgozat *szinkrón, köztesnyelvi korpuszvizsgálat*, mely a *magyar nyelv észt forrásnyelvi környezetben történő nyelvsajátítási folyamata* kapcsán *kontrasztív* módon bemutatja az *észt–magyar* nyelvi viszonylatban legkritikusabb nyelvi jelenségeket majd *köztesnyelvi produktók korpuszán* végzett magyarnyelv-elsajátítási *elemzéseken* keresztül tárja fel ezeket s a *célnyelvi normától való eltérés* legtipikusabb jelenségei közt központi elemként a *magyar determinációs rendszer* észt forrásnyelvi környezetben történő elsajátításának nehézségeit.

AZ ELEMZÉS TÁRGYA

A dolgozat az elemzések során a *determinációs rendszert* egységként kezeli, ennek során *pragmatikai, szemantikai, morfológiai és szintaktikai* megközelítésben is vizsgálja tárgyát, az egyes köztesnyelvi produktókat, az észt forrásnyelvi környezetben detektált nyelvtanulói köztes nyelvet, valamint a bilingvis gyermeknyelvet. Mind a köztes nyelv (Selinker 1972) mind a gyermeknyelv (Pléh 2006) „*plurale tantum*” abban az értelemben, hogy több fázisa van, önálló grammatikája nincs, csupán a célnyelvi normától eltérő jelenségei, melyekre viszont általában igaz, hogy nem *egyedi*, hanem *tipikus*, azaz a nyelvhasználók nagy részénél megfigyelhető jelenségek.

AZ ELEMZÉS FÓKUSZA

E dolgozat elsősorban a magyar *determinációs, azaz határozottsági rendszer* elsajátítási nehézségeire fókuszál. A *determináció, determinálás* kifejezést abban az értelemben használom, ahogy azt a szakirodalomban a *The Uralic Languages* (Abondolo 1998), a hazai irodalomban pedig az *Uralisztika, Uráli nyelvészet* kötet (Kozmács és Sipőcz 2006), valamint a *Magyar nyelv*¹ c. kötet 9. és 10. fejezete (Bakró-Nagy 2006, Sipőcz 2006) is teszi.

A probléma detektálása

Maguk a nyelvtanulók, és sokszor a magyar mint idegennyelv-tanárok is úgy élik meg, mintha pusztán egy–egy lexikai, morfológiai vagy szintaktikai elem megfelelő alkalmazásával lennének gondjaik az adott nyelvtanulóknak, tehát azt mondják pl. hogy „Nem tudom, jól használom-e a névelőket”, vagy „Gondok vannak a tárgyas [sic!] ragozással”, „Elfelejttem használni a *-lak/-lek-et*”, „Elfeledkezem a *possessive suffixekről*”, „Mindig elrontom a szórendet”, stb.

Valójában ezek a jelenségek összefüggenek egymással. Kontrasztív elemzésemet Szűcs Tibor példáját követve funkcionális keretben végeztem (Szűcs 1999a), elfogadva, hogy különböző nyelvek ugyanazokat a funkciókat néha egészen különböző nyelvi szintek segítségével látják el.

A forrásnyelvi interferencia (É080) nagyon látványosan mutatkozik meg az olyan egyszerű mondatokban, mint a korpuszban (H080) számon szereplő példa, melynek célnyelvi megfelelője a (J080a) vagy a (J080b) mondat lett volna.

(É080)	<i>Mis</i>	<i>see</i>	<i>on?</i>
	what	this	be.3SG
	'What is this?'		
(H080)	<i>Mi</i>	<i>ež</i>	<i>van?</i>
	what	this	be.3SG
	'What is this?'		
(J080a)	<i>Mi</i>	$\emptyset$	<i>ež?</i>
	what	[be.3SG]	this
	'What is this?'		
(J080b)	<i>Ež</i>	<i>mi</i>	$\emptyset$
	this	what	[be.3SG]
	'What is this?'		

Az észt forrásnyelv interferáló hatása (É039) a fentihez hasonló módon működik a jelen korpusz (H039)-es mondatában, míg a célnyelvi norma szerint a (J039)-es mondat lenne a megfelelő.²

(É039)	<i>uks</i>		<i>ol-i</i>	<i>ava-tud</i>	/	<i>labti</i>
	door[NOM]		be-PST3SG	open-PST.PTCP.PASS		open
	'the door was open'					
(H039)	<i>až</i>	<i>ajtó</i>	<i>volt</i>	<i>nyit-va</i>		
	DEF	door[NOM]	be.PST3SG	open-GER		
(J039a)	<i>nyit-va</i>	<i>volt</i>	<i>až</i>	<i>ajtó</i>		
	open-GER	be.PST3SG	DEF	door[NOM]		
	'the door was open'					
(J039b)	<i>až</i>	<i>ajtó</i>	<i>nyit-va</i>	<i>volt</i>		
	DEF	door[NOM]	open-GER	be.PST3SG		
	'the door was open'					

¹ Online kiadásban: *A magyar nyelv* – a továbbiakban AMNy. (Kiefer 2006b)

² A rövidítések feloldását l. a 8.2. fejezetben.

A köztesnyelvi (H039) példa kettős szemantikai kódolással bír, az egyik a nyelvtanuló által megcélzott jelentés, melyet a célnyelvi norma szerint a (J039)-es mondat ír le, a másik viszont az a jelentés, amelyet a (H039)-es mondat hoz a célnyelvi norma rendelkezése szerint, vagyis az, ahogyan a célnyelv anyanyelvi beszélői ezt a mondatot értik.

A magyar diskurzus-konfigurációs nyelv (É. Kiss 1995b), vagyis szórendjét (szintaxis) a jelentésnek (szemantika) rendelik alá. Az észt nyelv viszont nem csak diskurzus-konfigurációs (Traat 2006, Szhakai és Tamm 2017a), hanem ún. V2-jellegű nyelv (Erelt et al. 2007, Metslang 2009, Szhakai és Tamm 2017b: 1) is egyben. Rádásul úgy tűnik, az észt diskurzus-konfigurációs szabályok különböznek a magyaroktól. (Traat 2006: 10-11, Szhakai és Tamm 2017a)

Nyelvtanulók számára sokszor az segít megvilágítani a különbségeket, ha elmondjuk, hogy melyik mondat milyen kérdésre válaszol (szemantikailag érvényesen).

A dolgozat részei

Jelen dolgozat röviden bemutatja az észt forrásnyelvi környezetet mint fizikai (2. fejezet) és mint nyelvi (3. fejezet) környezetet. Az észtországi magyaroktatás bemutatásában elsősorban Anu Nurk és Tõnu Seilenthal számtalan különböző munkáját, Tõth Anikõ Nikolett dolgozatait (2011 és 2015) és saját, személyes tapasztalataimat tudtam hasznosítani.

Az észt nyelvnek a jelen elemzés szempontjából fontos elemeinek bemutatásához elsősorban a magyarországi (Lavotha 1960, Pusztay 1994, Anu Kippasto és Nagy Judit 1995/2002) és azt észtországi észt grammatikákat (Erelt et al. 1993 és 1995; Erelt et al. 2007; Kasik 2015; Asu et al. 2016; Erelt és Metslang 2017), valamint Tamm Anne értekezését a *Kategóriafüggetlen esetrõl* hívtam segítségül (Tamm 2013). Ezen belül önálló alfejezetben foglalkozom az észt és magyar szintaxis legfontosabb különbségeivel. az észt nyelv szintaktikai jellemzéséhez a GB (Government and Binding, Kormányzás és Kötés – Chomsky, 1981) keretet használom. Azért hívtam segítségül ennek a mondattani iskolának a leírásait, mert így mindkét nyelvet egységes keretben tudtam összehasonlítani. Az észt szintaxis leírásában támaszkodtam a Mati Erelt és Helle Metslang szerkesztésében megjelent „Eesti keele süntaks” (2017) valamint Heete Szhakai és Anne Tamm (2017) munkájára. A magyar összehasonlító példákhoz É. Kiss Katalin (1983, 1992/1995², 1995a, 2002, 2003b), valamint Alberti Gábor és Medve Anna munkáit (2005/I-II.) hívtam segítségül, az észt mondatoknál pedig Martin Ehala (2001), Maarika Traat (2006) Paula Henk (2009) valamint Heete Szhakai és Anne Tamm (2017) munkáit.

A posztkommunikatív nyelvtanítás (Szili 2010: 175) korszakában a nyelvi plató (vagyis a megtorpanás) valamint az ezzel együttjáró grammatikai fosszilizáció jelenségén többek között éppen a jól megválasztott nyelvtani elemzések és gyakorlatok segíthetnek továbblépni (Richards 2008); errõl szól a 4. fejezet. Ezután ismertetem a magyar grammatikának azokkal a determinatív alrendszerrel, melyekre a jelen dolgozat fókuszál – ez az 5. fejezetben történik meg. Ezt követõen rövid kitekintést teszek az eddigi magyartanulói köztesnyelvi korpuszvizsgálatokra a dolgozat 6. fejezetében.

A 7. fejezet bemutatja a vizsgálati korpuszt. A 8. fejezetben kaptak helyet a korpuszban használt morfológiai és egyéb kódok és rövidítések. A 9. fejezet a korpusz elemzése. A 101 elembõl álló korpusz mondatai (illetve szó szerkezetei) a saját gyûjtésembõl származnak, melyet 2009 és 2017 között gyûjtöttem észt forrásnyelvi környezetben. Maga a gyûjtemény ennél nagyobb; a 101 elem demonstratív céllal lett a teljes korpuszból kiemelve.

Minden mondatnak van egy (H001) és (H101) közti egyedi azonosító száma (sorszám), és mindegyikhez rendelék egy (vagy több) rövid hibakódot. A hibakódok rövid meghatározása után felsorolom az elemezni kívánt példákat, ezt követni az adott hibajelenség rövid elemzése.

Maga a korpusz három részre osztható: A (H001)–(H050) sorszámú példák változatos, célnyelvi írásbeli kommunikációt igénylõ kötött (pl. beadandó házi feladat stb.) és kötetlen (pl. e-mail, üzenet stb.) közegbõl valók, jellemzõ részük a nyelvtanulás során alkalmazott társalgási, köztes stilisztikai tartományban született. A (H051)–(H079)-es példák magyarul elmesélt (leírt) viccek szövegeibõl valók. A (H080)–(H101)-es példák pedig bilingvis gyermeknyelvi szövegek.

Elvégzem minden példa morfológiai elemzését, és az összevethetõség kedvéért ugyanígy elemzem ennek a magyar célnyelvi norma szerinti változatát, valamint az észt forrásnyelvi szöveget is. Ezt követõen minden mondat esetében egy rövid elemzést végzek. Minden elemzés esetében igyekeztem egyoldalas terjedelmi határon belül maradni.

Elemzéseim elõzményei közé sorolható Anu Nurk vizsgálata határozott és határozatlan tárgyak mûködésén magyar és észt mondatokban. (Nurk 2003: 59–71). Szintén az elõzmények közé tartozik Vigh-Szabó Melinda doktori értekezése, melyben magyar anyanyelvû észt tanulók köztesnyelvi adatait vizsgálta kontrasztív elemzés keretében (Vigh-Szabó 2011).

A vizsgálat – szándékaim szerint – jól illusztrálja, hogy nem lehet pusztán morfológiai és szintaktikai szinten korrigálni a köztesnyelvi szövegeket: a morfológia és a szintaxis valójában a szöveg egész összefüggésében nyer értelmet. Mind a morfológiai elemek megválasztását, mind a szintaxis használatát a kívánt közlés egésze határozza meg. Minden nyelvi megszólalásunk, minden beszédforduló (*turn* – Sacks et al. 1974, illetve l.: Németh 2007), beszédcselkmény (Labov & Fanshel, 1977: 91) megformálása relátumspecifikus: egy olyan relátum (Petõfi S. 2004, Kárpáti 2005) szem elõtt tartásával történik meg, mely szövegkonstrukciós elemként folyamatosan hatással van a nyelvi megformálásra.

Az összegzést és a következtetések levonását a 10. fejezetben teszem meg. Ennek során különös gondot járok el az esetleg, vagy csak fenntartásokkal kezelendõ adatok esetében, összehasonlítom az észt anyanyelvû felnõttek és a bilingvis gyermek magyarját, összevetem a korábban a determinációs rendszer szempontjából kritikusnak gondolt nyelvi elemeket az elemzés során kritikusnak bizonyult adatokkal.

Deklaráció

Bízom abban, hogy a jelen 101 elemû nyelvtanulói korpusz közreadása mások munkáját is segítheti; alapanyagul szolgálhat mindazoknak, akik magyar–észt / észt–magyar viszonylatban végeznek kontrasztív nyelvészeti vizsgálatokat.

AZ ÉSZT MINT FORRÁSNYELV

Bennünket elsősorban az érdekel, hogy az észti mondatok jelentésbeli különbsége milyen megoldásokkal adható vissza a magyarban, illetve mely magyar nyelvi jelenségeknek feleltethetők meg az észti rendszerben kifejezhető különböző lehetőségek.

Pillantás az észti szintaxisra

Az eddigi kutatások alapján észti–magyar kontrasztív viszonyban az alábbi két megállapítást szögezhetjük le.

- 1.) Míg a magyar erősen, észti csak *gyengén* diskurzus-konfigurációs nyelv (Sahkai és Tamm 2017: 1). Bár mindkét nyelvben meghatározott szerkezeti pozíciójuk van a diskurzusfunkciókat betöltő elemeknek, elrendezésük viszont különbözik.
- 2.) Az észti ún. V2 jellegű nyelv, a magyar viszont nem az. A némethez és a hollandhoz hasonlóan, bár nem olyan markánsan, de az észti mondatban is gyakran foglalja el a ragozott ige a második pozíciót (Érelt et al. 2007, Metslang 2009, Sahkai és Tamm 2017b: 1).

Azonos szórend, különböző struktúra

Egyes esetekben előfordul, hogy az észti és a magyar szórend egybeesik. Ez sem jelenti azonban azt, hogy az egyező szórendű mondatok azonos *diskurzusmondatok* lennének.

Van-e az észti mondatnak fókuszpozíciója

A magyarban, mint diskurzus-konfigurációs nyelvben a diskurzusfunkciókat betöltő elemeknek meghatározott szerkezeti pozíciójuk van. Azért jön létre – az észti és a magyar mondat sorrendjében igen, de szerkezetében nem – a párhuzam, mert lineárisan nézve a topikok (topikfrázisok) után jönnek a kvantorok (kvantorfrázisok), aztán a fókusz, amely megelőzi a ragozott igét, amely általában a VP-n belül marad az igei argumentumokkal.

Traat (2006: 10-11) példái azt mutatják be, hogy az észti bizonyos fókusz előidéző kérdésekre történő válaszadáskor SVO és OVS szórend is lehetséges, (Q1 és A1, A2) más esetben viszont csak SVO. (Q1 és A1) (A „Q” a *kérdés*, az „A” a *válasz* rövidítése.) (A példák fordításában arra törekedtem, hogy a magyar változat visszaadja az észti diskurzuskontextusban megfelelő és meg nem felelő változatokat.) Az első kérdés (Q1) megválaszolásánál a „Nagy Sándort” (*Aleksander Suurt*) lesz a topik. Az új információ a magyar mondatban az ige előtt áll: „Arisztotelész”. A magyar mondatban ez a fókusz helye. Tehát a szórend a válasznál: *Topik – Fókusz – ige* („Nagy Sándort Arisztotelész tanította.” vagy *Fókusz – ige – Topik* („Arisztotelész tanította Nagy Sándort.”)). Arisztotelész nem állhat az ige mögött. Az észti is az *Arisztoteles* kell, hogy fókuszként legyen prezentálva, mert *rá* kérdezzük. Hogy az észti fókusz nem erősen diskurzuskonfigurációs, azt rögtön láthatjuk abból, hogy a (28: A1) és (28: A2) között különbség van: a (nevezzük egyelőre így) *Fókusz* a magyarral ellentétben lehet az ige előtt és mögött is. Tehát lehetséges fókuszpozíciókból több lehet, mint egy. Az egyik variációban a fókuszált frázis az ige előtt (28: A1) (*Fókusz – ige – Topik*), a másik variációban az ige után helyezkedik el (28: A2) (*Topik – ige – Fókusz*).

(28)	Q1:	<i>Ma</i>	<i>tea-n,</i>	<i>kes</i>	<i>Kallypos-t</i>	<i>õpeta-s,</i>	<i>aga</i>
		1SG	tud-1SG	ki[NOM]	Kallypos-PAR	tanít-PST.3SG	de
		<i>kes</i>	<i>õpeta-s</i>	<i>Aleksander</i>	<i>Suur-t?</i>		
		ki[NOM]	tanít-PST.3SG	Sándor	Nagy-PAR		
		'Azt tudom, ki tanította Kalliposzt, de ki tanította Nagy Sándort?'					
	A1:	<i>Arisztoteles</i>	<i>õpeta-s</i>	<i>Aleksander</i>	<i>Suur-t.</i>		
		Arisztoteles[NOM]	tanít-PST.3SG	Sándor	Nagy-PAR		
		'Arisztotelész tanította Nagy Sándort.'					
	A2:	<i>Aleksander</i>	<i>Suurt</i>	<i>õpeta-s</i>	<i>Arisztoteles.</i>		
		Sándor	Nagy-PAR	tanít-PST.3SG	Arisztoteles[NOM]		
		'Nagy Sándort Arisztotelész tanította.'					
(29)	Q2:	<i>Ma</i>	<i>tea-n,</i>	<i>keda</i>	<i>Platon</i>	<i>õpeta-s,</i>	
		1SG	tud-1SG	ki.PAR	Platon[NOM]	tanít-PST.3SG	
		<i>aga</i>	<i>keda</i>	<i>õpeta-s</i>	<i>Arisztoteles?</i>		
		de	ki.PAR	tanít-PST.3SG	Arisztoteles[NOM]		
		'Azt tudom, kit tanított Platón, de kit tanított Arisztotelész?'					
	A1:	<i>Arisztoteles</i>	<i>õpeta-s</i>	<i>Aleksander</i>	<i>Suur-t.</i>		
		Arisztoteles[NOM]	tanít-PST.3SG	Sándor	Nagy-PAR		
		'Arisztotelész tanította Nagy Sándort.'					
	A2:	<i># Aleksander</i>	<i>Suur-t</i>	<i>õpeta-s</i>	<i>Arisztoteles.</i>		
		Sándor	Nagy-PAR	tanít-PST.3SG	Arisztoteles[NOM]		
		#'Nagy Sándort Arisztotelész tanította.' ³					
		Értelmezve: 'Arisztoteles tanította Nagy Sándort.'					

Traat (2006: 10-11)

³ Magyarul kb. hasonló módon rossz válasz.

Látjuk, hogy az A2 mondat (*Aleksander Suurt õpetas Aristoteles*) esetében megfelelő az OVS szórend, ha az alanyra kérdezünk rá, és az *Aleksander Suur* már ismert információ, ám ugyanez a szórend nem értelmezhető a másik diskurzuskontextusban, ahol a tárgyra kérdezünk rá, ahogy ez a Q2-es kérdésben történik (*Kit tanított Aristoteles?*). SVO és OVS szórend csak az alanyra irányuló kérdés esetén lehetséges. A mondateleji fókusz csak alanyt enged meg (28: A1) vs (29: A2).

Egyszerű kérdő mondatok

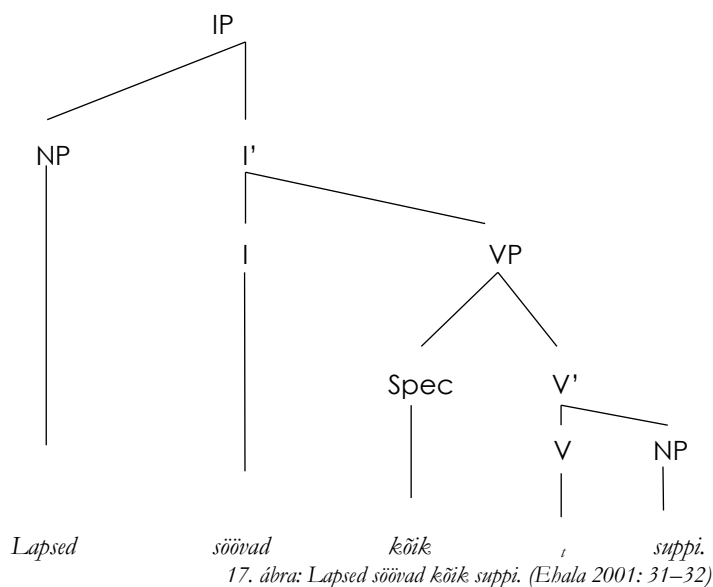
Ezen a területen is lehet felszíni hasonlóságokat találni. (Laanesoo 2013) Viszont az észt és magyar egyszerű kérdő mondatok hasonlósága is esetleges, mert a kérdőszavak más-más diskurzuspozíciókkal hozhatók kapcsolatba. A magyar kérdőszavak a fókusszal, az észték valószínűleg a kontrasztív topikkal egy pozícióban jelennek meg (Sahkaï és Tamm 2017).

V2 szórend

Mint már volt róla szó, a második fontos különbség az, hogy az észt egy V2-jellegű nyelv. A további kutatások egyelőre hiányoznak, az azonban jól látszik, hogy az észtben a VP-n kívül találjuk az igét. A 17. ábrán Ehala azt mutatja be, hogy a kvantor az ige után következik, az ige tehát abba a pozícióba mozog, ahová a segédige az előbbi mondatban.

- (33) *Lapsed söövad kõik suppi.*
gyerek-PL eszik-3PL mind leves.PAR
'A gyerekek mind levest esznek.'

(Ehala 2001: 31–32)

- (34) [_{SpecIP} *Lapsed* [_I (*v2??*) *söövad* [_{SpecVP} *kõik* [_{V'} [_V [_{NP} *suppi*]]]]]]

Az észt és a magyar szintaxis legfontosabb különbségei (összegezve)

Összegezve tehát: a magyar diskurzus-konfigurációs nyelv, az észt másképpen az; ezenkívül az észt V2 jellegű is. Az észt mondat szintaktikai struktúrája a felszínen egyező szórendű mondatok esetében is különbözik.

MAGYAR IGERAGOZÁS: TÖBBTÉNYEZŐS (IGEI) EGYEZTETÉS (POLYPERSONAL [VERB] AGREEMENT)?

A „többtényezős (igei) egyeztetés” (*multiple [verb] agreement, illetve polypersonalism, polypersonal [verb] agreement*; németül: *Polypersonalität*) szakkifejezést (l. Anderson 1985: 194-196, Fortescue 1992: 242; Klimov 1986/1994: 68) elsősorban olyan, különböző polyszintetikus nyelvek, továbbá ergatívuszi rendszereket használó nyelvek leírásánál használják, mint egyes indián és kaukázusi nyelvek vagy a baszk nyelv stb. (pl. Trask 1998, Makharoblidze 2014: 1–2, etc.).

A *poliperszonalizmus* az igeragozási rendszer jellegzetessége egy adott nyelvben, s voltaképpen azt a jelenséget takarja, hogy a nyelv *az igealakon nemcsak a cselekvő személyét (és számát) kódolja, hanem a cselekvés tárgyát, és/vagy – bizonyos nyelvek esetében – egyéb más vonatokat (is)* (Fortescue 1992: 242, Filimonova 2002: 200). Nem csak a polyszintetikus nyelvekben találkozhatunk ilyen jelenséggel. A szakirodalom egyetérteni látszik abban, hogy egyik sem feltétele a másiknak, vagyis lehet egy nyelv polyszintetikus anélkül, hogy lenne benne poliperszonalizmus – és viszont; tehát ha egy nyelvben van poliperszonalizmus, az még csak emiatt nem sorolható a polyszintetikus nyelvek közé (pl. Vajda 2004: 402, Mattissen 2004: 194–195, etc.).

A nemzetközi irodalom egy része (pl. Aronson 1997; Kalinina et al. 2006: 460; Beuls 2011: passim) a magyar esetében is használja a *polypersonalism*, illetve a *polypersonal agreement* ('több személyhez történő egyeztetés') kifejezéseket. Ők voltaképpen hol –(1)– a tárgyas / határozott / definit / determinált / B) igeragozás, hol pedig –(2)– a *-lak/-lek* forma

megjelenését (vagy –(3)– mindkettőt) értik rajta, tehát a *polypersonal verb agreement* terminus használata náluk bizonyos értelemben még csupán az általános nyelvészet nemzetközi szakirodalmára számára szolgál egyfajta magyarázatul az adott magyar grammatikai jelenség mibenlétét illetően.

Nem lenne azonban minden haszon nélkül való a magyar nyelvű nyelvészeti irodalomba és a magyar mint idegen nyelv tárgyalásának mind a teoretikus, mind pedig gyakorlati irodalmába (nyelvtanok, tananyagok) is bevezetni a kifejezést.

Ennek miértjét a következőkben mutatom be. Alábbi tárgyalásomban a szokásos terminusok mellett használni fogom a Wéber Katalin által bevezetett *A) és B) paradigma*⁴ terminusait is: az *A) paradiógmát* az ún. alanyi / határozatlan / általános igeragozás, a *B) paradiógmát* pedig az ún. tárgyas / határozott / határozott tárgyas / határozott tárgyú igeragozás megnevezéseként.⁵ (Wéber 2011: 8)

A)–B) paradigma

A magyar mint idegen nyelv tanulásában – kétségtelenül – az *igeragozás összetett paradiógmájának* elsajátítása okozza az egyik legnagyobb nehézséget (l. pl.: Dörnyei 1976: 42; Szende 2002: 38, Pete 2006: 317, stb.). Pontosabban, ahogy Szili Katalin is hangsúlyozza: „a külföldieknek nem a kétféle ragozás alaki megkülönböztetése okoz elsősorban nehézséget, hanem az, hogy mikor kell használni őket” (Szili 1998: 396). Szili szerint e nehézség forrása többek között abból is fakad, hogy a könyvek az alanyi és a tárgyas ragozást metodikai okokból egymástól és a tárgyeset tanulásától elválasztva tanítják, mintha azt hinnék, hogy „egymástól jól elválasztva a tanuló talán könnyebben megtanulja őket” (Szili 1998: 396). Bár kontrasztív szembeállításra, szemléletes gyakoroltatásra és kimerítő magyarázatokra a késleltetve bevezetett *határozott tárgyas*⁶ – vagy Wéber Katalin dolgozatának szóhasználatával élve: *B)*⁷ – paradigma oktatásakor is lenne mód, a pszichológiai hatás ekkor már inkább negatív.

A nyelvkönyvek legelső dialógusaiban szereplő mondatok igéi közé tartozik a „*köszön*” ige, melynek A) és B) paradiógmájában *jelentéshasadás* (Lőrincz 2007) ment végbe. Egészen mást jelentenek az ige A), illetve B) paradigma szerint ragozott alakjai: az előbbieket az ’üdvözöl’ szó szinonimái, az utóbbiak pedig a ’köszönetet mond’ kifejezéssel írhatók körül.

Maga a „*köszönöm*” szó biztosan szerepel a nyelvkönyvek és társalgási zsebkönyvek legfontosabb első mondatai között; ismerete annak ellenére is nélkülözhetetlen, hogy a B) paradigma ismertetését a nyelvkönyvek nyelvtani magyarázatai nem az első leckékben szokták megtenni.

(46a)	<i>Köszön-öm.</i> thank-DEF1SG 'Thank you.'			
(46b)	<i>köszön-öke</i> greet- INDEF1SG 'I'm greeting [someone]'			
(45a)	<i>Köszön-j</i> thank-IMP.INDEF2SG 'Greet mommy/granny.'	<i>a</i> the	<i>mamá-nak!</i> mommy/granny-DAT	
(47b)	<i>Köszön-d</i> thank-IMP.DEF2SG 'Thank mommy/granny, that...'	<i>a</i> the	<i>mamá-nak,</i> mommy/granny-DAT	<i>bogy ...</i> that ...

Nem nyelvtanulóval, hanem kétéves gyermekkel esett meg az alábbi eset.⁸

(48a)	ANYA:	<i>Köszönj a mamának!</i> 'Say hello to granny.'
(48b)	GYERMEK:	<i>Kösz!</i> 'Thanks!'

Ez az epizód jól mutatja, hogy a magyar igeragozás paradiómarendszerének elsajátítása előtt az ige ismert jelentése ad csak fogódzót az értelmezéshez. Ez azonban szemantikai pontatlanságot vonhat maga után.

A jelentéshasadás különleges eseteihez tartoznak azok az igekötős igét tartalmazó frazémák, melyek gyakran *tárgyatlan ige* tárgyas / határozott / definit / determinált ragozású alakjai, mint pl. a *futja rá, beéri valamivel, (nem) járja, viszi valamire*.

A C) elem

⁴ Nem minden előzmény nélkül, hiszen latin grammatikájában „A határozott tárgyas igeragozást Szenczi [...] egyszerűen *secunda coniugation*nak nevezi”. (C. Vladár 2005: 81) A nagyobb megkülönböztethetőség végett jelen dolgozat a két betűjel után egy „” elemet is alkalmaz.

⁵ Úgy tűnik, lassan kezd kibontakozni konszenzus a B) ragozás terminusát illetően. Nem egyszerűen „tárgyas ragozás”, mert a határozatlan tárgy is tárgy, amihez nem használjuk, és nem is csak „határozott ragozás”, hiszen csak a tárgyakhoz használjuk. Pete István a „határozott tárgyas” terminust javasolja (Pete 1998: 137–138), a *Strukturális magyar nyelvtan* pedig a „határozott tárgyú” terminust használja (Kiefer 2000 passim).

⁶ A terminushoz: Pete 1998: 137–138; Pete 2006: 318

⁷ A terminushoz: Wéber 2011: 8

⁸ Sajat gyűjtés.

A magyar igeragozás leírásában hagyományosan (már az első grammatikáink óta) *kettős paradigmával* számolunk, az ún. *alanyi / határozatlan / általános*, illetve az ún. *tárgyas / határozott* paradigma párhuzamos rendszerével (C. Vladár 2005: 144).

A pragmatikai szempontból az egyik legfontosabb viszonyt, az E/1. cselekvőt és 2. személyű tárgyat megjelenítő *-lak/-lek* raggal kifejezett konstrukció viszont még mindig nem találja a helyét a rendszerben. Nyelvtanulóknak szóló igeragozási táblázatainkban néha már-már mellékesnek tűnő információként jelenik meg, mintha valami rendszerbe nem igazán illeszthető elem lenne. A „*-lak/lek* rag, mely nem illik sem a tárgyas, sem a tárgyatlan paradigmába [...] esetlegességeknek tűnik a grammatika rendszerében” (É. Kiss 2003a: 2) Annak ellenére is így van ez, hogy nyilvánvalóan szerepel mind a turista, mind a kezdő magyarnyelv-tanuló első tíz mondatában a következő példa (49).

- (49) *Szeret-lek.*
love-1SG_OBJ2SG
'I love you.'

Általában úgy kerül elő, mint meglepő példája annak, hogyan lehet egyetlen ragozott igealakkal kifejezni azt, amihez az angolban három szó kell (Ginter 2014).

Hogy a *-lak/-lek* igei személyragok helyét hogyan próbálta a nyelvudomány elhelyezni az A)–B)-paradigmák kettős rendszerében, Pete István így foglalta össze röviden 1997-ben: „A *-lak/-lek* ragos alakot legrégebbi nyelvtanúroink (Sylvester, Szenczi, Komáromi Csipkés és Pereszlenyi, újabban Lotz János) alanyi, napjaink nyelvészei és nyelvtanai kivétel nélkül a tárgyas ragozáshoz sorolják, M. Korchmáros Valéria szerint pedig „mind az alanyi, mind a tárgyas ragozási rendszerbe való besorolását lehet indokolni és cáfolni is” (1977: 71)” (Pete 1997: 68). Tíz évvel később annyit változott a helyzet, hogy Németh T. Enikő már azt írhatta: „hagyományosan a tárgyas ragozáshoz, újabban az alanyi ragozáshoz” sorolják (Németh T. 2008: 113).

Olyan álláspontok is megfogalmazódtak különböző elméleti platformról indulva, hogy a meglévő két paradigma mellett esetleg egy harmadik (de hiányos) paradigmának tekintsük a *-lak/-lek* ragozást. Mintha ezt sugallná Pete István (1997: 69) és ezt javasolná Szűcs Tibor (2005: 16) is. Pete szerint „Míndezek eredményeként az alanyi (iktelen és ikés) és tárgyas igeragozásunk mellett kialakult egy hiányos, a beszélő részéről az E/2, személy inkorporálását is lehetővé tevő csak egyes szám első személyben használatos alanyi ragozásunk is. Miért csak az E/1. személyben? Mert az emberi nyelvek beszélőközpontúak.” (Pete 1997: 69) Ám Pete konklúziója végül mégis az, hogy a *-lak/-lek* rag az A) paradigma része: „a magyar nyelv rendszerének az felel meg, ha a *szeretlek* alakot az E/2. személyű tárgy inkorporálását is lehetővé tevő alanyi ragozásnak tekintjük” (Pete 1997: 70).

Szűcs Tibor véleménye szerint: „Igeragozási paradigmáink – számos ismert indoeurópai nyelvtől eltérően – nem formális osztályokban, hanem szintaktikailag funkcionálisan különülnek el, s a két teljes paradigma (határozatlan és határozott tárgyas ragozás) mellett van *hiányos* [kiem. tőlem] sor is: az erősen szintetikus *-lak/-lek* (1. személyű alany 2. személyű tárgyra irányuló) személyragé” (Szűcs 2005: 16). Hiányosnak tekinthetjük a *-lak/-lek* sort abban a tekintetben, hogy csak az egyes szám első személyű cselekvő esetében van külön 2. személyű tárgyra vonatkozó igeragunk. Ám szigorúan véve a határozott tárgyas igeraparadigma is hiányos, hiszen nincsen pl. 2. személyű tárgyat kifejező teljes sorozata, mert a 3. személyű határozott tárgy kifejezésére szolgál.⁹

Balásné (1999) nyomán Durst és Janurik (2011: 24) is *három* igeragozási típusról beszél a magyarban, melyek közül kettő érzékeny a tárgyra („object-dependent”): a határozott tárgyas (definit) igeragozás és az önálló, harmadik típusként tárgyalt *-lak/-lek* ragozás.

Az összetett igeraparadigma mint poliperszonális ragozás

A hármas felépítésű, a tárgy személyétől és határozottságától függő *poliperszonális igeragozás* terminusának bevezetése több előnnyel is járna, ezt igyekszik dolgozatomb bizonyítani. Feltételezésem ugyanis az, hogy egységes keretrendszer nélkül a nyelvtanulók számára elemeire hullik, már-már esetlegesnek tűnik a rendszer, az egyes elemek használatát pedig bizonytalanság lengi körül.

A KÖZTESNYELVI MEGNYILATKOZÁS

Az alábbiakban magyarul tanuló észtok köztes nyelvi korpuszából vett példákat analízisét végzem el. A „köztes nyelv” fogalmát (interlanguage) Larry Selinker vezette be a kutatásba (Selinker 1972). A köztesnyelvi vizsgálatokat éri kritika egyrészt amiatt, hogy „az eredmények érvényességének körét erősen limitálja, hogy az elemzések nem sikeres idegennyelvi teljesítményre, hanem a hibákra koncentrálnak”. (AMNy 2006) A köztesnyelv-kutatói oldalról pedig felmerül, hogy valóban „hibák”-ról van-e szó, a szó klasszikus értelmében, hiszen a köztesnyelvi beszélők legjobb tudásuk szerint hozzák létre nyelvi produkcióikat, a köztesnyelvi beszélő számára az általa használt formák és struktúrák *a megvalósítható* nyelvi formák (Kovács 2014: 76–77).

A H001–H079-es mondatok észt anyanyelvű egyetemista nyelvtanulóktól (a továbbiakban: NYT) származnak, H080–101-es mondatok pedig egy Észtországban élő, észt óvodába járó, kétnyelvű magyar óvodáskorú gyermek magyar nyelvű mondatai, akinek a családi nyelve a magyar volt. Őt nem NYT-nak, hanem L-nek hívom (az észt „laps” ‘gyerek’ szóból).

⁹ A reflexív névmás 3. személyű tárgynak számít. (Keresztes 1995a: 95, 1997a: 111)

Az itt közölt példák hibáinak ellenére a családtagok elmondása alapján L biztosan használta mind a határozott tárgyast, mind pedig a *-lak/-lek* ragozást. A gyűjtött gyermeknyelvi adatok teljes (102 elemes) korpuszában (melyből itt csak 22 példa következik) két példát találunk, mely megerősíti a családtagok beszámolóját.

Részlet egy beszélgetésből 2014. 01. 21-én:

- (63a) KUTATÓ: *Te nem tudsz autót vezetni.*
 LAPS: *Tudom!*
 KUTATÓ: *Tudsz?*
 LAPS: *Nem „tudok”, hanem „tudom”.*

A (63a) példa nagyon tudatos nyelvhasználatra utal. Ilyen szintű bizonyosságot a NYT csak a legmagasabb nyelvi szinten, kb. a C2-es szinten ér csak el, amikor az általános és a határozott ragozás megkülönböztetése már evidencia.

A következő, (63b) példa két nappal későbből való, amikor L kedvenc meséjét (Urbán Gyula: *Minden egér szereti a sajtot*) parafrázálta a kutató és L.

- (63b) KUTATÓ: *Jaj, a nagy macskamágus! Megesz!*
 LAPS: *Nem eszlek meg.*
 KUTATÓ: *Kiköp!*
 LAPS: *Nem kiköplek.*

Jól látszik, hogy L teljesen biztosan használja az E/2. személyű tárgy esetén a *-lak/-lek* ragot, még akkor is, ha az igeikötő még nem válik nála el (V.ö. Pléh 2000: 996–999).

Konszekutív kétnyelvű nyelvsajátítás esetén (Bartha, 1999) a még nem végleges belső grammatikát felül tudja írni a magasabb státusú nyelv grammatikája – erre utalnak a diaszpórában élő észtek nyelvén végzett kutatások is (Maandi 1989; Praekli & Viikberg 2010). Vannak kutatók, akik szerint a gyermekkor kétnyelvűség során felbukkanó kódkeveredések (*code-mixing*) esetén hajlamosak mindet az ún. gyermeknyelvi univerzálék (*baby talk universals* – BTU) körébe sorolni, mondván, hogy efféle hibákat egynyelvűek is elkövetnek. A H080–101-es hibák közt azonban szép számmal akadnak olyanok, melyeket logikusabb levezetni a másik nyelv interferenciájából, mint gyakorlatilag megfoghatatlan univerzálékból.

PÉLDÁK A KORPUSZBÓL

(H007) A magyar nyelv régi és érdekes nyelv. Azt mondja elég sok embereket. – Sem, Ifr:Part/Acc

(H007)	<i>A</i>	<i>magyar nyelv régi és érdekes nyelv.</i>
DEF	Hungarian language old and interesting language	
	<i>Azt mondja elég sok ember-ek-et.</i>	
that-ACC	tell-DEF3SG enough many human-PL-ACC	

Hibatípus:

Szemantikai nehézség: magyarban nem létező észt *evidenciális* kifejezésének kísérlete. Nyelvi interferencia: az észt partitivusnak megfelelőtett magyar accusativus.

A mondat így hangozhatna magyarul:

(J007)	<i>Sokan mondják, hogy a magyar régi és érdekes nyelv.</i>
many say-DEF3PL that DEF Hungarian old interesting language [be.3SG]	
	’Lots of people say, that Hungarian is an old and interesting language.’

A mondat szerkezete észtül:

(É007a)	<i>Ungari keel on / ole-vat vana ja</i>
Hungarian.GEN language be.3SG be-EV old and	
	<i>huvitav keel, räägi-takse / üttele-b palju inimesi.</i>
interesting language speak-IPS say-3SG many human.PL.PAR	
	’Hungarian is an old and interesting language, they say.’
(É007b)	<i>Ungari keel pid-i vana ja huvitav</i>
Hungarian.GEN language must-PST.3SG old and interesting	
	<i>keel ole-ma, räägi-takse / üttele-b palju inimesi.</i>
language be-INF1 speak-IPS say-3SG many human.PL.PAR	
	’Hungarian language must be an old and interesting language, they say.’
(É007c)	<i>Ungari keel olla vana ja</i>
Hungarian.GEN language be.EV_INF old and	

huvítav keel, räägi-takse / üttele-b palju inimes-i.
 interesting language speak-IPS say-3SG many human-PL.PAR
 'Hungarian is an old and interesting language, they say.'

Rövid elemzés:

Szemantikai nehézség: magyarban nem létező észt ún. *evidenciális*, illetve a személytelen kifejezésének kísérlete.

Az észt nyelvben létezik egy különleges szemantikai megoldás a hírből hallott és nem közvetlenül szerzett információk közlésére. Ezeket a formákat evidenciálisnak (angolul: evidential) nevezik (Erelt et al. 2007b). Kijelentő módú állítások közlésére az észt leíró grammatikákban latinosan *modus obliquus*-nak nevezett *állítólagos mód* (Kippasto–Nagy, 1995/2002: 208–209), *quotative mood* szolgál a morfológiai paradigmákban (Erelt et al. 2007a: 126) képzése minden személyben és számban a *-vat* morfémával történik, ez kerül szuffixumként az igetőre. Az evidenciálisnak személy- és számbeli ragozása nincs; morfológiailag (a legfrissebb irodalomban is) azonos egy melléknévi igenév partitívusos alakjával: *va-t*, és szemantikailag is rész-egész viszonyokat fejez ki (Tamm 2009b). (Magyar ismertetőt az evidenciális alak kialakulásáról az észtben l. Tamm 2009a)

- (72) *Mari tule-b.*
 Mari[NOM] jön-3.SG
 'Jön (a) Mari. / Mari jön.'
- (73) *Mari tule-va-t.*
 Mari[NOM] jön-PERS.PRS.PTCP-PTV
 jön.PTV_EV
 'Mari állítólag jön.'

(Tamm 2013: 112 és 22)

Tamm szerint „A „teljes” bizonyosság hiányát a partitívusos *evidenciális (-va-t)* jelöli, a „teljes” bizonyosságot e jelölés hiánya (a partitívusos evidenciális *(-va-t)* hiánya) jellemzi.” (Tamm 2013: 112) A bizonyossági fokozatok és az észt partitívusos evidenciális összefüggését a 31. számú ábra táblázata mutatja (Tamm 2013: 112).

Teljes bizonyosság	Nincs teljes bizonyosság
Nincs partitívus	Partitívus

31. ábra: A bizonyossági fokozatok és az észt partitívusos evidenciális közti reláció (Forrás: Tamm 2013: 112)

A fenti példában az észt evidenciális, amely alaktanilag a jelen idejű melléknévi igenév partitívusi alakja (*tule-va-t*), körülbelül úgy lehetne lefordítani magyarra, hogy: *jö-vő-ből* (Tamm 2013: 112).

Példánknál maradva „a magyar nyelv érdekes”: „ungari keel on huvítav” esetében az „on” helyett az „olevat” evidenciális alak kerül a mondatba: „ungari keel olevat huvítav”. Magyarra csak körülírással tudjuk áthozni ezt a jelentéstartalmat: „úgy hírlík/azt mondják/azt hallottam, hogy a magyar nyelv érdekes”.

Míg tehát a forrásnyelv ismerete nélkül azt gondolhatnánk, hogy arról van szó, hogy az észt NYT szerint a magyar nyelvet sokan beszélnek, s csak a megfelelő kifejezés („beszélnek”) hiányában használta a NYT a „mondják” szót, valójában arról van szó, hogy az előző mondat állítása („régí és érdekes”) az, amelyet sokan mondanak.

A forrásnyelvi *nyelvszokást* követve a NYT igyekszik magyarul kifejezni, hogy nem tudja pontosan, saját tapasztalataiból, hogy mik is az érdekeségek a magyarban. Az evidenciálissal elismeri, hogy a tudása hiányos, és ezzel (szintén a forrásnyelv pragmatikai gyakorlatát követve) invitálja a beszélőpartnert, hogy bővebben beszéljen erről, mármint, hogy mik az érdekes tények a magyart illetően.

Nyelvi interferencia az észt partitívusnak megfelelő magyart accusativus. A forrásnyelv ismerete nélkül az „embereket” forma alkalmazása egyszerű *lapsus*-nak tűnhet, vagy memóriahibának. Azonban itt másról van szó, egy sajátos észt–magyart interferenciajelenségről.

Azt észt nyelvben a számnevek után partitívust használunk. A „sok” szó után ez lehet nemcsak egyes számú partitívus, mint a tőszámnevek után, hanem többes partitívus is, tehát „mitu inimest”¹⁰ vagy „palju inimesi”.¹¹ Az észt egyes számú partitívus végződése történelmi okokból, a nyelvben lezajlott nagymértékű szavég-lekopás miatt lehet $\emptyset$ (azaz zérus), *-t*, *-d* vagy *-da*. Ezek közül a zérus után leggyakrabban a *-t* változat fordul elő. Az észtben nincs accusativus, viszont számos olyan esetben, amikor az észtben partitívust használunk, a magyarban tárgyeset jelenik meg, ezért a magyart tárgyeset *-t* ragját a magyarul tanuló észtiek gyakran kontaminálják az észt partitívussal, és olyan esetekben is az észt partitívushasználat szabályait szerint járnak el, amikor a magyarban tárgyesetre nincs szükség. Érdekes módon észtül sem a „seda räägib palju inimesi” megoldást várnánk, a „sok embereket” hibája mögött viszont egyértelműen ez a logika érhető tetten.

¹⁰ Google: 1.750 találat. (Hf.: 2017. 08. 15.)

¹¹ Google: Nagyjából 277.000 találat. (Hf.: 2017. 08. 15.)

(H026) aláírásd itt írd – Ifr:Ort, Ifr:Fraz

(H026)	<i>aláírásd</i>	<i>itt</i>	<i>ír-j-ál</i>
	signature-?	here	write-IMP-2SG
	signature-?ACC?		

Hibatípus:

nyelvi interferencia az ortográfiában (*d-t* csere) és a frazeológiában.

A mondat így hangozna magyarul:

J026a)	<i>itt</i>	<i>ír-j-a</i>	<i>alá</i>
	here	write-IMP-DEF3SG	under.to
	'please sign here' [formal]		
J026b)	<i>itt</i>	<i>ír-d</i>	<i>alá</i>
	here	write-IMP.DEF2SG	under.to
	'please sign here' [informal]		

A mondat észtlül így hangzana:

(É026)	<i>allkíri</i>	<i>pane</i>	<i>siia</i>
	signature.TOT ¹²	put.IMP2SG	here.ILL
	'please sign here' [informal]		

Rövid elemzés:

A magyarban nincs olyan idiomatikus kifejezés, hogy „ide írd/tedd az aláírá(s)od-at”, az ennek megfelelő magyar kifejezés az: „itt írd alá”. Ez frazeológiai hiba, melynek forrása az anyanyelvi kifejezés hibás transzfere.

Első pillantásra az E/2. birtokos személyjel megjelenésének tűnhet a „d” az „aláírásd” köztesnyelvi szóban – azonban ez minden bizonnyal az accusativus jele. Korábban már volt rá példa a H015-ös mondatban, hogy az észtl anyanyelvi NYT a magyar helyesírásra is az észtl gyenge és erős „t”-re vonatkozó szabályokat alkalmazta. Mivel itt észtl füllel egy gyenge „t” hallatszik, a NYT automatikusan „d”-vel írta le a szót.

Nem észtl-specifikus, de említést érdemel, és érdemes lenne alaposabb vizsgálatnak alávetni a jelenséget, mely az észtl NYT szövegében is fellelhető: két ismeretlen személy, méghozzá egy rendőr és egy rablás bejelentője, pár mondat után automatikusan tegezésre váltanak, anélkül, hogy ebben formálisan megállapodnának.

(H038) Bocsi, hogy olyan későn hívtam. – Det:Morf, Ort

(H038)	<i>Bocs-í,</i>	<i>hogy</i>	<i>olyan</i>	<i>késő-n</i>	<i>hív-ta-m.</i>
	sorry-DEMIN	that	like	late-SUBL	call-PST.DEF-1SG

Hibatípus:

Morfológiai elembe megjelenő determinációs hiba („hívtam” használata „hívtalak” helyett); helyesírási hiba: (rövid „i” a „hívtam” szóban hosszú helyett).

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

J038)	<i>Bocs(i),</i>	<i>hogy</i>	<i>olyan</i>	<i>késő-n</i>	<i>hív-ta-lak.</i>
	sorry-DEMIN	that	like	late-SUBL	call-PST.DEF-1SG_OBJ2SG
	'Sorry that I called so late.'				

A mondat így hangzana észtlül:

(É038)	<i>Vabandus-t,</i>	<i>et</i>	<i>nii</i>	<i>hílja</i>	<i>helistá-si-n.</i>
	sorry-PAR	that	like	late	call-PST-1SG
	'Sorry that I called so late.'				

Rövid elemzés:

E/2. személyre utaló tárgy esetén E/1. személyű beszélő megszólaltatásakor a *-lak/-lek* ragot kell használni. Enélkül formális beszélgetésnek tűnik: ki nem tett „önt” tárgyat érzékelünk.

Írásban ritkán fordul elő a *-lak/-lek* rag – szóbeli kommunikációban pedig a NY gyakran elfelejti, hogy ezt kell használni. (L. még 5.3. és 10.5.1. fejezet)

Stilisztikai döntés, nyelvhasználati norma, illetve természetesen pragmatikai szabályok függvénye, hogy a „bocsánat”, „bocs” és „bocsi” alakok közül melyiket használjuk. jelen dolgozat szerzőjének nyelvhasználatától idegen a „bocsi” alak használata, ő maga ezt a formát inkább csak egyszavas mondatban használná – de elképzelhető, hogy van olyan nyelvhasználói közösség, amely más normát követ.

¹² A szemantikai *totalis* eset itt morfológiailag *nomitivus*-ban testesül meg, mivel az *imperativus*-sal nominativusi tárgy jár együtt az észtlben.

(H039) az ajtó volt nyitva – Ord

(H039)	<i>az</i>	<i>ajtó</i>	<i>volt</i>	<i>nyit-va</i>
	DEF	door[NOM]	be.PST3SG	open-GER ¹³

Hibatípus:

Szórendi hiba miatt az alany került a fókuszba.

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

(J039a)	<i>nyit-va</i>	<i>volt</i>	<i>az</i>	<i>ajtó</i>
	open-GER	be.PST3SG	DEF	door[NOM]
	'the door was open'			

(J039b)	<i>az</i>	<i>ajtó</i>	<i>nyit-va</i>	<i>volt</i>
	DEF	door[NOM]	open-GER	be.PST3SG
	'the door was open'			

A mondat így hangzana észtül:

(É039)	<i>uks</i>	<i>ol-i</i>	<i>ava-tud¹⁴</i>	/	<i>labti</i>
	door[NOM]	be-PST3SG	open-PST.PTCP.PASS		open
	'the door was open'				

Rövid elemzés:

Nyelvi interferencia az észt mondat szórendjének átültetése a magyarba. Így viszont a magyar mondatban az alany fókuszba került, a mondat értelme tehát az, hogy nem valami más, hanem az ajtó volt nyitva.

(H044) lehet megpróbálni – Ifr: Ord.Prev

(H044)	<i>lehet</i>	<i>meg-próbál-ni</i>
	may	TOT_PREV-try-INF

Hibatípus:

Szórendi hiba, nyelvi interferencia.

A szerkezet helyesen így hangozna magyarul:

(J044)	<i>meg</i>	<i>lehet</i>	<i>próbál-ni</i>
	TOT_PREV	may	try-INF
	'one can try it'		

A szerkezet így hangzana észtül:

(É044a)	<i>või-b</i>	<i>proovi-da</i>	/	<i>ürita-da</i>
	can-3SG	try-INF2		try-INF2
	'one can try it'			

(É044b)	<i>või-b</i>	<i>ära</i>	<i>proovi-da</i>	
	can-3SG	away	try-INF2	
	tud-3SG	meg	próbál-INF2	
	lehet-3SG			
	'one can try it' / 'meg lehet próbálni'			

Rövid elemzés:

Hiba az igekötő és az ige szórendjében. A „lehet” az igekötő és az ige közé ékelődik. Ezt a szórendet a magyar anyanyelvű gyerekek is csak viszonylag későn sajátítják el teljesen. Általában NYT-knál is gyakori hiba.

Mint az É044b példa mutatja, a nyelvi transzfer kísérlete eredményezett interferenciát.

(H045) Nekem nincs kutyát. – Ifr:Part/Acc, Px.miss

(H045)	<i>Ø-Nek-em</i>	<i>nincs</i>	<i>kutyá-t.</i>
	1SG-DAT-PX1SG	NEG	dog-ACC

Hibatípus:

Nyelvi interferencia. Hiányzó birtokos személyjel.

¹³ gerundium

¹⁴ participle past passive

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

(J045)	<i>(Ø-nek-em)</i>	<i>Nincs</i>	<i>kutya-m.</i>
	(1SG-DAT-PX1SG)	NEG	dog-PX1SG
	'I do not have a dog.'		

A mondat így hangzana észtil:

(É045)	<i>Mul</i>	<i>ei</i>	<i>ole</i>	<i>koera.</i>
	1SG.ADE	NEG	be.CNG	dog.PAR
	'I do not have a dog'			

Rövid elemzés:

Gyakori eset az észti anyanyelvű nyelvtanulóknál, hogy a magyar accusativust az észti partitívus megfelelőjének gondolják. Ennek oka, hogy az észti partitívust accusativussal tudjuk magyarra fordítani. Emellett az észti partitívus egyik lehetséges morfológiai jele szintén *-t*. Könnyen kontaminálódhat a NYT köztes nyelvi modelljében a két nyelv két esete. Ezért jelenik meg olyan esetekben is észti anyanyelvűek magyar szövegprodukciónak tagadaskor is a tárgyeset.

Érdekes ugyanakkor megfigyelni, hogy többnyire olyankor fordul ez elő, amikor a magyarban névelőtlen kifejezést használunk.

Hasonló jelenséggel találkozhatunk a partitívust szintén ismerő finn forrásnyelvi környezetben történő magyar nyelv-elsajátításnál. Az alábbi példa Máté József tanulmányából való (Máté 1999:102).

(88)	finn				
	<i>Minulla</i>	<i>on</i>	<i>nyt</i>	<i>paljon</i>	<i>työtä.</i>
	1SG.ADE	van.3SG	now	sok	munka.PAR
	köztesnyelvi				
	<i>*Most</i>		<i>nekem</i>	<i>sok</i>	<i>munkát</i>
					(Máté 1999:102)

A birtokos személyjel az észtilben ismeretlen, ezért éppolyan nehezen használják az észti NYT-k, mint a névelőket.

BILINGVIS GYERMEKNYELVI PÉLDÁK

A (H080)–(H101) sorszámú példák – értelemszerűen – nem írásban születtek, hiszen egy kétnyelvű, óvodáskorú gyermek szájából hangzottak el. A példák lejegyzése viszont az elhangzás után azonnal megtörtént.

(H080) Mi ez van? – Ifr:Aux.plus, Ifr:Ord

(H080)	<i>Mi</i>	<i>ez</i>	<i>van?</i>
	what	this	be.3SG
	'What is this?'		

Hibatípus:

Feleslegesen kitett létige. Szórendi hiba.

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

(J080a)	<i>Mi</i>	<i>Ø</i>	<i>ez?</i>
	what	[be.3SG]	this
(J080b)	<i>Ez</i>	<i>mi</i>	<i>Ø?</i>
	this	what	[be.3SG]
	'What is this?'		

A mondat így hangzik észtil:

(É080)	<i>Mis</i>	<i>see</i>	<i>on?</i>
	what	this	be.3SG
	'What is this?'		

Rövid elemzés:

Nyelvi interferencia: a H080-as mondat egy az egyben az észtil mondat szó szerinti fordítása.

Ha a magyar mondatban csak annyi hiba lenne, hogy kitesszük a létigét, az a következőképpen hangzana. (Azaz: így mondjuk magyarul rosszul.)

(101) *	<i>Mi</i>	<i>van</i>	<i>ez?</i>
	what	be.3SG	this
	'What is this?'		

Ezt onnét tudjuk, hogy múlt és jövő időben 3. személyben is megjelenik a létige a mondatban, illetve jelen időben az 1. és 2. személyű alakoknál is ezen a helyen találjuk a ragozott létigét.

(102) *Mi volt ez?*
 what be.PST.3SG this
 'What was this?'

(103) *Mi lesz ez?*
 what be.FUT.3SG this
 'What will be this?'

A „mi+ez+van” szórend az angolban is megjelenhet bizonyos kérdő mondatokban.

(104) angol
Do you know what this is?

A magyar megfelelőiben viszont a mutató névmás nem kerül soha az ige elé, ha a mondat kérdőszót is tartalmaz.

(105) *Tudod, (hogy) mi Ø ez?*
 know.2SG that what [be.3SG] this
 'Do you know what this is?'

(106) *Tudod, (hogy) ez mi Ø?*
 know.2SG that this what [be.3SG]
 'Do you know what this is?'

Ha netán egy egynyelvű angol gyermek azt mondaná *,*What this is?*” ahelyett, hogy „*What's this?*” – az legfeljebb ennek a (104) példában található valóságos mellékmondatnak a beszűrődése, önállósítása lenne, nem valamilyen képzetes, az adott nyelvterületen sosem hallott univerzálé megtestesülése.

A magyarban a „mi” és a „van”, illetve az „ez” és a „van” egymás mellé kerülésének lehetőségeit a következő példák mutatják be.

(107) *Mi van?*
 what be.3SG / exist.3SG
 'What?'
 'What do you want?'
 'What is the situation?, What happened?'

(108) *Ez van.*
 this be.3SG / exist.3SG
 'This is the situation. (We can not do anything against this.)'

A magyar kérdő mondatban a kérdőszó helyét szigorúan megszabják a szintaktikai szabályok, és ez csak az ún. fókusz módosító „Spec,FP” pozíció lehet (É.Kiss 2002: 98; Alberti – Medve 2005²/I.:120–121), az észben viszont nincs ilyen pozíció (Ehala 2006).

(H083) Hova visszamenni akarsz? – Prev:Ord

(H083) *Hova vissza-men-ni akar-sz?*
 where.to back(PREV)-go-INF want-2SG
 'Where do you want to go back to?'

Hibatípus:

Hibás szórendű igekötő.

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

(J083) *Hova akar-sz vissza-men-ni?*
 where.to want-2SG back(PREV)-go-INF
 'Where do you want to go back to?'

A mondat így hangzik észtil:

(É083) *Kuhu sa tabad tagasi minna?*
 where.to 2SG want.2SG back go.INF2
 'Where do you want to go back to?'

Rövid elemzés:

A H083-as mondat szórendje (az el nem váló igekötővel) gyakori (l. még H098) mind az egynyelvű magyar kisgyermeknél (Pléh 2006: 768–770), másrészt számos példát láttunk rá a magyart mint idegen nyelvet tanuló észt diákok nyelvi megnyilatkozásai között is (pl. H005, H048; H067).

(H086) Mi ezek? – Ifr:Ink

(H086)	<i>Mi</i> what[SG.NOM] 'What are these?'	$\emptyset$ [be.3SG]	<i>ez-ek?</i> this-PL
--------	--	-------------------------	--------------------------

Hibatípus:

Nyelvi interferencia: inkongruencia.

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

(J086)	<i>Mi-k</i> what-PL.NOM 'What are these?'	$\emptyset$ [be.3PL]	<i>ez-ek?</i> this-PL
--------	---	-------------------------	--------------------------

A mondat így hangzik észtül:

(É086)	<i>Mis</i> what[SG.NOM] 'What are these?'	<i>need</i> this.PL	<i>on?</i> be.3
--------	---	------------------------	--------------------

Rövid elemzés:

Jól látszik, hogy a H086-os példa a H085-ös példa ellentéte: a magyarban az előző hiperkongruencia volt (az észt nyelvben szabályos formát követve), jelen példa pedig inkongruencia, szintén az észt nyelvben szabályos formát követve.

A jelen idejű E/3. és T/3. személyű létige az észtben – mindkét esetben – „on”. (Az észt létige jelen idejű alakjait l. a 35. ábrán.) Bár a mutatószó („need”) többes számú, a kérdőszó egyes számú alakban marad: „mis”. (Többes számú alakja nincs is, hiszen elegendő az egyes számú alak is a lehetséges kérdésekhez. L.: 36. ábra, a H087-es példa elemzésénél.)

sing.	1.	olen	plur.	1.	oleme
	2.	oled		2.	olete
	3.	on		3.	on

35. ábra: Az észt létige jelen idejű alakjai.

(H087) Ki ezek? – Ifr:Ink

(H087)	<i>Ki</i> who[SG.NOM] 'Who are they?'	$\emptyset$ [be.3SG]	<i>ez-ek?</i> this-PL
--------	---	-------------------------	--------------------------

Hibatípus:

Nyelvi interferencia: inkongruencia.

A mondat helyesen így hangozna magyarul:

(J087)	<i>Ki-k</i> who-PL.NOM 'Who are they?'	$\emptyset$ [be.3PL]	<i>ez-ek?</i> this-PL
--------	--	-------------------------	--------------------------

A mondat így hangzik észtül:

(É087)	<i>Kes</i> who[SG.NOM] 'Who are they?'	<i>need</i> this.PL	<i>on?</i> be.3
--------	--	------------------------	--------------------

Rövid elemzés:

Erről a mondatról ugyanaz mondható el, mint a H086-os számúróól, csak nem a „mis”, hanem a „kes” kérdőszóval kapcsolatban. Ismétlés helyett inkább táblázatba foglaltam az észt, az angol és a magyar tárgyra, illetve személyre kérdező „mi”, illetve „ki” jelentésű szavakat. (36. ábra).

	egyes szám	többes szám
észt	<i>mis</i>	<i>mis</i>
angol	<i>what</i>	<i>what</i>
magyar	<i>mi</i>	<i>mik</i>
	egyes szám	többes szám
észt	<i>kes</i>	<i>kes</i>
angol	<i>who</i>	<i>who</i>
magyar	<i>ki</i>	<i>kik</i>

36. ábra: A „mi” és a „ki” kérdő névmások egyes és többes száma (alanyesetben) az észtben, az angolban és a magyarban.

(H101) Ne’ettem. – Ifr:Morf

(H101) *Ne’ettem.*
 PROH? / NEG? eat.PST.1SG
 PREV?-eat.PST.1SG

Hibatípus:

Különleges nyelvi interferencia: morfológiai összeolvadás.

A lehetséges két mondat helyesen így hangozhatna magyarul:

(J101a) *Nem ettem.*
 NEG eat.PST.1SG
 'I did not eat.'

(J101b) *Meg-ettem.*
 TOT_PREV eat.PST.1SG
 'I ate it (up).'

Két forrásmondat így hangzik észtül:

(É101a) *Ära s  .*
 PROH.2SG eat
 'Do not eat (it up)!'

(É101b) *S   ära.*
 eat.IMP.2SG away(PREV)
 'Eat (it) up!'

Rövid elemzés:

Ez a mondat többször is elhangzott L szájából, nem egyszeri esetr l van szó. A kifejezést hol „megettem”, hol pedig „nem ettem” értelemben használta.

Az  sztben van egy homonim szópár, mely hatással lehetett a H101-es mondat megalkotásában L-re. Erre látunk példákat az  101-es mondatokban.

Az  101a mondat a tiltást kifejező segédige E/2-es alakját tartalmazza.¹⁵ Az  101b mondat pedig a magyar „el-”, illetve „meg-” igek t kkel párhuzamba állítható „ ra” aspektu lis és akci min s gi igei partikula használatát mutatja be egy példán (l. Metslang 2001, Tamm 2004, illetve az aspektus és az akcióminőség különbségéről és a magyar igek t kr l l. Kiefer 2006, 2007).

A  szt tiltó segédige („ ra” – ’ne’)  s az igei partikula („ ra” – kb. ’meg’, illetve ’el’) homon mi ja (l. Tamm 2015) hathatott L-re, amikor magyar gyermeknyelvi kommunikációjában megalkotta a *ne’* sz csk t ebben az egységesített jelentésben.

¹⁵ M g a finnben személyben és számban ragozott tagad ig t találunk (*en, et, ei, emme, ette, eiv t sy *: ’nem ettem, ettől...’, stb.), az észtben minden számban és esetben az „ei” alak használatos. Ezzel szemben az észtben ragoz dik a tiltó segédige. (Paradigm j r l l. Erelt 2017a: 183–184, Tamm 2015: 410). Kétségtelenül az E/2. alakkal lehet a legtöbbször találkozni – főleg gyerekkorban.

KONKLÚZIÓK: AZ ADATOK

A véletlenszerűen kiválasztott nyelvtanulói szövegek és a célzottan csak a nyelvi interferencia nyomait mutató, illetve a nyelvtanulói korpuszsal összevetve más szempontból érdekes bilingvis gyermeknyelvi szövegek a leggyakrabban az alábbi hibajelenségeket mutatták (37. ábra). A 101 példa összesen 202 hibát tartalmazott.

E 202 különböző hibából a tíz leggyakoribbat a 37. ábra táblázata foglalja össze. Nem számoltam össze, hogy hány lexikai vagy morfológiai hibát találtam, mert ez az adat önmagában nem releváns. A hibák között vannak jelentős átfedések is, elsősorban emiatt közelíti meg a leggyakoribb hibák összege a teljes összes hibaszámot.

#	Hibatípus	Ö (101)	NYT (79)	L (22)
1.	determinációs hiba (birtokos szerk. nélk.):	47	46	1
2.	interferencia:	46	27	19
3.	szórendi hiba:	29	25	4
4.	igekötőhiba:	12	10	2
5.	ortográfiai hiba:	20	20	–
6.	px-hiba:	10	7	3
7.	inkongruencia:	9	5	4
8.	accusativushiba:	9	8	1
9.	segédigehiba:	7	5	2
10.	fonológiai hiba:	5	5	–
A leggyakoribb hibák:		194	158	36

37. ábra: A tíz leggyakoribb hibatípus

KONKLÚZIÓK: A VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK

A hibák százalékos megoszlását a 38.a) és b) ábra táblázatán mutatom be. Természetes, hogy az ortográfiai és a fonológiai hibák 100%-át a nyelvtanulók követték el. (A bilingvis gyermek óvodás volt, nem írt.)

#	Hibatípus	Ö (101)	%	NYT (79)	%	L (22)	%
1.	determinációs hiba (birtokos szerk. nélk.):	47	100	46	98	1	2
2.	interferencia:	46	100	27	59	19	41
3.	szórendi hiba:	29	100	25	86	4	14
4.	igekötőhiba:	12	100	10	83	2	17
5.	ortográfiai hiba:	20	100	20	100	–	0
6.	px-hiba:	10	100	7	70	3	30
7.	inkongruencia:	9	100	5	56	4	44
8.	accusativushiba:	9	100	8	89	1	11
9.	segédigehiba:	7	100	5	71	2	29
10.	fonológiai hiba:	5	100	5	100	–	0
A leggyakoribb hibák:		194	100	158	81	36	19

38.a) ábra: A tíz leggyakoribb hibatípus százalékos megoszlása – összegekkel

#	Hibatípus	100%	78%	22%
		Ö (101)	NYT (79)	L (22)
1.	determinációs hiba (birtokos szerk. nélk.):	100	98	2
2.	interferencia:	100	59	41
3.	szórendi hiba:	100	86	14
4.	igekötőhiba:	100	83	17
5.	ortográfiai hiba:	100	100	0
6.	px-hiba:	100	70	30
7.	inkongruencia:	100	56	44
8.	accusativushiba:	100	89	11
9.	segédigehiba:	100	71	29
10.	fonológiai hiba:	100	100	0
A leggyakoribb hibák:		100	81	19

38.b) ábra: A tíz leggyakoribb hibatípus százalékos megoszlása – összegekkel

Ha a hibák az adott halmaz (nyelvtanulói, bilingvis gyermeknyelvi) példáinak arányában oszlanának meg, akkor azok 78%-át a nyelvtanulói és 22%-át a bilingvis gyermeknyelvi példák adnák.

Óvatosan kezelendő adatok

A vizsgálatnak két olyan része van, melynek adataival óvatosan kell bánni. Az egyik terület a *-lak/-lek* ragozást érintő hibázások viszonylag alacsony száma. Ez az alacsony szám alapvetően két okra vezethető vissza. Az egyik, hogy a nyelvtanulói adatok írott produkciókból származnak, ahol ez az élőnyelvi, szemtől szembeni kommunikációban gyakori alak nagyságrendekkel ritkábban jelenik meg. A másik ok pedig az, hogy a beszéltnyelvi adatok bilingvis gyermektől származtak, aki, mint látható, összehasonlíthatatlanul jobban használja a determinált alakokat, mint a felnőtt nyelvtanulók.

Fontos azt is számításba vennünk az adatok elemzésekor, hogy a bilingvis gyermeki hibakorpuszból a mennyiségarányos 22% helyett az *interferenciabibák* kb. 40%-os aránya nem értékelhető adat, hiszen a bilingvis gyermeki hibakorpuszból pár kivételtől eltekintve eleve csak a *nyelvi interferencia nyomait mutató példák kerültek be* ebbe a vegyes korpuszba, és mind a *birtokos személyjeleket érintő hibák* esetében (30%), mind az *inkongruencia-hibák* (44%) mind pedig az egyeztetési hibákkal összefüggésben levő *segédigebibák* (29%) mindegyikét nyelvi interferenciára vezettük vissza, így ezek adata a nyelvtanuló korpuszsal való összevetésben nem releváns.

Ezen jelenségek látszólagos felülreprezentáltsága az összevetésben tehát csupán annak tudható be, hogy a gyermeknyelvi korpuszból szándékosan az interferenciahibák kerültek be ebbe a vizsgálatba, hiszen észt–magyar nyelvi összevetésben elsősorban ezek tűntek érdekesnek, nem pedig az olyan gyermeknyelvi produkciók, melyeket egynyelvű magyar gyermekek is produkálnak. Ezen a téren mindazonáltal egy érdekes *jövőbeni vizsgálat* alapja lehet a bilingvis korpusz belső elemzése, valamint egynyelvű gyermeknyelvi korpuszsal való összevetése.

Értékelhető adatok

A *birtokos szerkezetek nélküli determinációs hibák* 98%-át a nyelvtanulók követték el. Az ő köztesnyelvi teljesítményük itt látványosan eltér a bilingvis kisgyermek nyelvi teljesítményétől. Bár olyan példa a rendelkezésre álló 22 példából álló gyermeknyelvi anyagban nem volt, mely érdemben hozzá engedne szólni Wéber Katalin megfigyeléséhez, mi szerint „a magyar gyermekek már a határozott névelő megjelenése előtt elkezdik használni külön-külön mindkét igeragozást” (Wéber 2007: 219), mégis tanulságos, hogy az igeragozást és a névelőket érintő hibák gyakorlatilag mindegyikét a nyelvtanuló felnőttek nyelvi produkciójában találjuk.

Értékelhető adat az is, hogy bár a bilingvis gyermek szórendi hibái nagyon látványosak voltak, mégis a nyelvtanulók követték el nagyságrendileg több hibát: a célnyelvi normától eltérő megnyilatkozások 86%-a volt az övék.

Bár azt is tudjuk, a gyermekek anyanyelvi beszédében is viszonylag későn válik el az igekötő az igétől (2000: 996–999, Pléh 2006: 768–770), az összes igekötőhiba arányosan nagyobb részét, 83%-át a nyelvtanulók produkálták.

Várható volt az is, hogy az *accusativust* érintő hibák túlnyomó többségét is a nyelvtanulók követik el (89%).

KONKLÚZIÓK: IGAZOLÁSOK ÉS MEGLEPETÉSEK

Összességében a nyelvtanulók számára a vizsgálatot megelőzően is nehezen elsajátíthatónak tartott anyagokról, mint a *determináció* (összetett igeragozás, birtoklás és névelők), valamint *szórend* (szintaxis) elsajátítása a várakoznak megfelelően valóban kiderült, hogy nehézségeket okoz. Mégis talán ezek közül a birtoklással kapcsolatos kifejezések elsajátítása volt a legkevésbé problémás, feltehetően egyrészt az észttel azonos szerkezetű birtokos konstrukció miatt, másrészt a birtokos személyjelek esetében pedig talán a sokak által már – vagy korábban vagy éppen a magyarral párhuzamosan – tanult finn nyelvből ismerős jelenségre, illetve, esetleg saját, a sztenderd észtől eltérő módon a Px-eket megőrző nyelvjárásukra támaszkodva közelítették meg összességében inkább sikeresen, mint sikertelenül a célnyelvi normát.

Arányait tekintve viszonylag elenyésző mennyiségű *accusativussal* kapcsolatos hibát, illetve *segédigével* kapcsolatos hibát találhattunk.

A legnagyobb meglepetést az *ortográfiai hibák* okozták. Az észt és a magyar ortográfia viszonylag könnyűnek tűnő kölcsönös elsajátíthatósága ellenére meglepően sok volt az ortográfiai hiba. Ezek egy része fonológiai eredetű hiba volt. Ezek kiküszöbölése célzott felkészülést és gyakoroltatást kíván. Felmerülhet az is, hogy magyar forrásnyelv felől indulva talán esetleg könnyebb az észt ortográfia elsajátítása, mint viszont. Ez a téma mindenképpen érdemes lenne a *további alkalmazott és elméleti kutatásra* is.

RÉSZEREDMÉNYEK ÉS TOVÁBBI KUTATÁSI LEHETŐSÉGEK

- 1.) Mindenképpen további vizsgálatok szükségesek a *magyar és az észt szintaxis összehasonlító (kontrasztív) kutatása* terén. Láthatunk, hogy az elmúlt években a kutatások öröndetesen megindultak ezen a téren is, de egyelőre még inkább csak az első fecskék szárnypróbálgatásainál tartunk.

JELLEN KUTATÁS EREDMÉNYEI: A jelen dolgozat talán egy két ponton előbbre tudta vinni a kutatást

- a források célzott összeszedésével és kiválogatásával.
- Az eddigi eredmények összefoglalásával kiindulópontot tudott adni a folytatáshoz,
- és nem utolsósorban az itt először közreadott 101 elemű köztesnyelvi megszólalást tartalmazó, több részkorpuszból álló anyagával jó forrása lehet a további észt–magyar / magyar–észt
  - összehasonlító (kontrasztív)
  - nyelvtanulói köztesnyelvi
  - és bilingvis gyermeknyelvi szintaktikai kutatásoknak.

2. A gyermeknyelvi részkorpusz nyelvi produkcióját illetően mindenképpen ígéretes lenne egyrészt a teljes korpusz vizsgálatát elvégezni, melyből az itt szereplő 22 példát a szerző kiválasztotta. Mivel ez saját gyűjtése, ezért a további vizsgálat elvégzése már elsősorban csak idő kérdése.

Másrészt hasznos lenne a teljes magyar–észt bilingvis gyermeknyelvi korpuszt egynyelvű magyar gyermeknyelvi korpuszal tételesen egybevetni. Ez segítene finomítani az eddigi eredményeket, és optimális esetben a *bilingvis interferenciák* és a *gyermeknyelvi univerzálék* kérdésében is további hasznos mondanivalóval szolgálhatna.

JELEN KUTATÁS EREDMÉNYEI:

- 1.) A magyar–észt bilingvis gyermeknyelvi részkorpusz közreadásával egy eddig még soha nem publikált nyelvi viszonylatban vártak elérhetővé nagyobb mennyiségben magyar–észt bilingvis gyermeknyelvi szövegek.
- 2.) A nyelvtanulói korpusz mellett való megjelenítésük látványosan igazolta, hogy a *determinált alakokat érintő nyelvtanulói köztesnyelvi megszólalások mennyiségileg látványosan felülműlják a gyermeknyelvi determinációs hibákat.*
- 3.) JELEN KUTATÁS EREDMÉNYEI – mind a várhatóak, mind pedig a meglepőek (ortográfia) – *segítséget jelenthetnek* a kifejezetten észt anyanyelvű magyar nyelv-tanulókat megcélzó *további tankönyvek és egyéb oktatási anyagok fejlesztésében.* Hiszen egyértelműen érdemes úgy folytatni a jövőbeni tananyagok és oktatási segédanyagok készítését, hogy nagyobb hangsúlyt fektessenek a szerzők a (jelen dolgozat által is) bizonyítottan nehezebben elsajátítható nyelvi anyagrészek gyakoroltatására és alaposabb, részletesebb, áttekinthetőbb grammatikai magyarázatára.

AZ EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

A tanulói köztesnyelv és a célnyelv közt a legfontosabb eltéréseket a határozottsággal (definitiséggel, determinációval) kapcsolatban látom. Az eredmények azt mutatják, hogy az észtek esetében ez nem csak az összetett magyar igerparadigma (általános, határozott tárgyas, *-lak/ -lek* ragozás) elsajátításában mutatkozik meg, mely egy jól ismert tanulói nehézség (még akkor is, ha egyébként poliperszonális nyelvből „érkezik” a tanuló, pl erza nyelv az anyanyelve – l. Durst és Janurik 2011). Elemzéseimben több síkon is radikális határozottságbeli különbségekre bukkantam észt–magyar viszonylatban, melyek a következők:

- a névelő hiánya az észtben,
- a diskurzustól függő szórend eltérően működő szintaktikai alapjai,
- a morfológiai esetek másfajta kapaszkodót adnak a határozottság kifejezéséhez.

Az itt következő alfejezetekben a határozottság kifejezésével kapcsolatos hibákat és javaslatokat három, egymással kapcsolatos csoportra osztom.

1. Az összetett igerparadigma mint poliperszonális ragozás (10.5.1.)
2. A határozottság kifejezése névelőkkel vagy más módon, partitivus és a határozatlanság konceptuális összekapcsolása, amely accusativusos alanyokhoz vezet a köztes nyelvben (10.5.2.)
3. A diskurzus-konfigurációs nyelvek szabadnak tűnő szórendje, amely különböző módokon „szabad” (10.5.3.)

Konklúziók: I. Az összetett igerparadigma mint poliperszonális ragozás

Mint korábban – az 5.3. fejezetben – bemutattam, a szakirodalom egy részében terjedőben van az utóbbi évtizedekben (pl. Aronson 1997; Kalinina et al. 2006: 460; Beuls 2011: passim) a poliperszonális (több személyhez történő) egyeztetés, poliperszonális ragozás kifejezések használata a magyarral kapcsolatban is. Az észt magyar nyelv-tanulók köztesnyelvi példaanyaga alapján ezt jó irányynak tartom.

A csak az igeragozással v. a névelővel kapcs. összesen 46 determinációs hiba részletes tárgyalását l. fent. Itt most csak pár példát idéznék fel újra (l. 39. ábra: *Néhány példa a korpuszból a köztesnyelvi igeragozást illetően*).

Mint a példákban kiderült, gyakran „cserélődnek fel” a határozott és határozatlan alakok. Frazeológiai egységként tanítva az „[azt] *remélem, hogy...*”, „[azt] *kérdezte / felelte / válaszolta / mondta / kiáltotta / írta / gondolta / látta [stb.], hogy...*” kifejezéseket, segíthet az ezekben a gyakran előforduló formulákban történő normatív nyelvhasználat elsajátításában.

Kérdés, hogy frazeológiai egységben, vagy inkább az É. Kiss (2003, 2015) által leírt *inverz egyeztetési tilalom* szabályával (bemutatását l. az 5.3.3. fejezetben) érdemes-e tanítani az 1. és 2. személyű tárgy esetén alkalmazandó igerparadigmát.

#	Köztesnyelvi példa a korpuszból	Célnyelvi norma szerint
(H002)	<i>Nyugodtan tudjátok telefonálni.</i>	Nyugodtan telefonálhattok.
(H009)	<i>Én nem tanulom a Tartui egyetemen.</i>	Én nem a Tartui Egyetemen tanulok.
(H015)	<i>ez maradt nálam</i>	ez nálam maradt
(H018)	<i>bámulta engem</i>	bámult engem
(H022)	<i>Pibentük barátommal Balatonnál.</i>	A barátommal a Balatonnál nyaraltunk.
(H027)	<i>Remélek, hogy megtaláljátok Mikulást.</i>	Remélem, hogy megtaláljátok a Mikulást.
(H038)	<i>Bocsi, hogy olyan későn hívtam.</i>	Bocsi, hogy olyan későn hívtalak.
(H046)	<i>fogok kérdezni azt</i>	meg fogom kérdezni

39. ábra: Néhány példa a korpuszból a köztesnyelvi igeragozást illetően

A magyar igeragozás poliperszonális keretben történő tárgyalása segíthet a nyelvoktatás posztkommunikatív korszakában csökkenteni az ún. *nyelvi plató* (Richards 2008, Mirzaei & Zoghi 2017) és a *nyelvi fosszilizáció* (Selinker 1972, Mirzaei & Zoghi 2017) megjelenését. Annak tudatosítása, hogy tárgyias ige esetében az igealak megválasztására a tárgy

személye (és néha: száma), valamint 3. személyű tárgy esetében a tárgy határozottsága alapján kell ügyelni, már a tanulás kezdetén csökkentheti a nyelvtanulói bizonytalanságot, és később a hibázásokat.

Az utóbbi időben a szakirodalomban egyre többen beszélnek nem két-, hanem háromféle igerparadigmáról a magyarban. (Részletesen l. az 5.2.2. fejezetben.) H2L szempontból ezt mindenképpen követendő iránynak tartom.

Míg a jelenlegi tankönyvek és nyelvtanok nagy részében általában különálló fejezetek tárgyalják a különböző magyar igeragozási paradigmákat, az összefüggések és a kontrasztok kiemelésére mind a 3. személyű tárgyat tartalmazó esetek, mind pedig az 1. és 2. személyű tárgyak együttes láttatása volna célszerű.

Niina Aasmäe erza nyelvkönyve a determinált igeragozása erza nyelv igerparadigmáinak bemutatásakor a tárgy személyét is feltünteti (Aasmäe 2012). Ez a tárgyalásmód a magyar igeragozás összetett rendszerének bemutatására is alkalmas és hasznos lenne.

Nézzünk néhány példát a „lát” ige ragozására különböző személyű tárgyakkal. (Elemzésüket részben l. az 5.3.3. fejezetben.) A példákból az is kiderül, hogy érdemes a tárgy és a megfelelő igeragozás tanításakor időt szánni a visszaható névmásokkal kapcsolatos tudnivalónak, illetve az inkluzív és exkluzív többes számok tárgyalásának.

1SG alany → 1SG / 1PL tárgy

(109) *Nem látom magam / magunkat a Facebookon!*

1SG alany → 2SG / 2PL tárgy

(110) *Nem látlak (téged) / titeket a listán!*

1SG alany → 3SG / 3PL tárgy

(111a) *Látok egy nőt is a templomban.*

(111b) *Látok nőket is a templomban.*

(112) *Már látom a hibát / a hibákat.*

2SG alany → 1SG / 1PL tárgy

(113) *Látsz engem / minket a Facebookon?*

2SG alany → 2SG / 2PL tárgy

(114) *Látod magadat / magatokat a Facebookon?*

2SG alany → 3SG / 3PL tárgy

(115a) *Látsz egy nőt is a templomban?*

(115b) *Látsz nőket is a templomban?*

(116) *Látod már a hibát / a hibákat?*

3SG alany → 1SG / 1PL tárgy

(117) *Lát engem / minket a Facebookon?*

3SG alany → 2SG / 2PL tárgy

(118) *Lát téged / titeket a Facebookon.*

3SG alany → 3SG / 3PL tárgy

(119a) *Lát egy nőt is a templomban.*

(119b) *Lát nőket is a templomban.*

(120) *Látja már a hibát / a hibákat.*

(121) *Nem látja magát / magukat a Facebookon.*

1PL alany → 1SG tárgy

(122) *Tényleg látunk engem koronával a fejemen?*

1PL alany → 1PL tárgy

(123) *Már szinte látjuk magunkat a Paradicsomban.*

1PL alany → 2SG / 2 PL tárgy

(124a) *Remélem, látunk téged a kiránduláson!*

1PL alany → 2SG / 2 PL tárgy

(124b) *Remélem, látunk titeket a kiránduláson!*

(125) *Majd látjuk egymást!*

1PL alany → 3SG / 3 PL tárgy

(126a) *Nem látok ebben semmi rosszat.*

(126b) *Nem látok itt semmiféle földönkívülieket.*

(127) *Nem látom sehol a kutyát / kutyákat!*

2PL alany → 1SG / 1PL tárgy

(128) *Ezen a képen ti hol láttok engem / minket?*

2PL alany → 2SG tárgy

(129) ?Tényleg láttok téged koronával a fejedén?

2PL alany → 2PL tárgy

(130) Látjátok magatokat a listán?

2PL alany → 3SG / 3PL tárgy

(131) Láttok macskát / macskákat is a képen?

(132) Nem látjátok valahol a telefonomat / a színeseket?

3PL alany → 1SG / 1PL tárgy

(133) Látnak engem / minket a Facebookon?

3PL alany → 2SG / 2PL tárgy

(134) Látnak téged / titeket a Facebookon?

3PL alany → 3SG / 3 PL tárgy

(135) Látnak egeret / egereket a macskánál?

(136) Nem látják sehol sem az egeremet / a képeimet.

(137) Már látják (ön)magukat a Facebookon.

A következőkben bemutatok egy lehetséges összefoglaló táblázatot, mely segédanyagként szolgálhat a tudnivalók együttes, poliperszonális keretben történő szemléltetéséhez (l. 40. a)–b) ábra).

SUBJ.		OBJ.					
		1.		2.		3. (=FORMAL 2.)	
		Sing.	Plur.	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Sing.	1.	lát-om magam magunkat		lát-lak (téged) titeket		őt őket önt önöket a(z) ...-t a(z) ...-kAt valamit valamiket eav ...-t	
	2.	lát-sz engem minket		lát-od magad magatokat		őt őket önt önöket a(z) ...-t a(z) ...-kAt valamit valamiket eav ...-t	
	3. (=FORMAL 2.)	lát-Ø engem minket		(téged) a(z) ...-kAt		őt őket önt önöket a(z) ...-t a(z) ...-kAt valamit valamiket eav ...-t	

40. a) ábra: A magyar igeragozás poliperszonális keretben (egyes számú alanyok esetében)

SUBJ.		OBJ.					
		1.		2.		3.	
		Sing.	Plur.	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Plur.	1.	lát-unk engem magunkat		lát-juk (téged) titeket		őt őket önt önöket a(z) ...-t a(z) ...-kAt valamit valamiket eav ...-t	
	2.	lát-tok engem minket		lát-tok téged magatokat		őt őket önt önöket a(z) ...-t a(z) ...-kAt valamit valamiket eav ...-t	
	3. (=FORMAL 2.)	lát-nak engem minket		(téged) titeket		őt őket önt önöket a(z) ...-t a(z) ...-kAt valamit valamiket eav ...-t	

40. b) ábra: A magyar igeragozás poliperszonális keretben (többes számú alanyok esetében)

Konklúzió: poliperszonális ragozás

A fentiekben elmondottak alapján javaslom, hogy a magyarul tanulók számára a magyar igeragozás tanítása mint poliperszonális ragozás történjék.

A hármas felépítésű, a tárgy személyétől és határozottságától függő *poliperszonális igeragozás* terminusának bevezetése, és az igeragozás ilyen összefüggésben történő tárgyalása véleményem szerint a következő előnyökkel járna:

1. a helyére kerül a *-lak/-lek* rag a rendszerben, vagyis tovább már nem egyik vagy másik igeragozási sor szervesen független lenne a leírásban.
2. ez a hármas felépítésű, a tárgy személyétől és határozottságától függő poliperszonális ragozás a tárgy személyére vonatkozóan szervesen be tudja illeszteni az É. Kiss Katalin által leírt *inverz egyeztetési tilalom* szabályát (É. Kiss 2003) és az általa Comrie 1980 nyomán bemutatott *aktivitási hierarchiát* is (É. Kiss 2015: 115).
3. nem kell tárgyérzékeny és tárgyra nem érzékeny rendszerről beszélni. Hiszen akkor is érzékeny a rendszer a tárgyra, ha a határozatlan 3. személyű tárgy mellett az A) paradigma lép működésbe – éppen a tárgy jellegzetességei miatt kell ezt a paradigmát választani.
4. A magyar igeragozás poliperszonális keretben történő tárgyalása segíthet a nyelvoktatás posztkommunikatív korszakában csökkenteni az ún. *nyelvi plató* (Richards 2008, Mirzaei & Zoghi 2017) megjelenését és a *nyelvi fossilizáció* (Selinker 1972, Mirzaei & Zoghi 2017) előfordulását. Annak tudatosítása, hogy tárgyas ige esetében az igealak megválasztására a tárgy személye (és néha: száma), valamint 3. személyű tárgy esetében a tárgy határozottsága alapján kell ügyelni, már a tanulás kezdetén csökkentheti a nyelvtanulói bizonytalanságot, és később a hibázásokat.

Konklúziók: II. A névszói determináció

Észt forrásnyelv felől indulva a határozottság–határozatlanság kifejezésének elsajátítása is az átlagosnál több erőfeszítést kíván a nyelvtanulótól. Ez alapvetően a teljes névszói paradigmát érinti, de legnyilvánvalóbban a tárgy esetében detektálható, ugyanis itt az észt szemlélet mind a morfológiai esetek, mint a szórend mögött álló szintaxis szempontjából látványos *esztónianizmusok*hoz vezet.

A korpusz példái közül emlékeztető gyanánt az alábbiakat emelném ki (41. ábra).

#	Köztesnyelvi példa a korpuszból	Célnyelvi norma szerint
(H007)	<i>Azt mondja elég sok embereket.</i>	sokak szerint / sokaktól hallani
(H012)	<i>az észt férfi vagyok</i>	észt férfi vagyok
(H017)	<i>magyarazta, hogy ezt szerez neki örömet</i>	magyarázta, hogy ez szerez neki örömet
(H021)	<i>kérdezt rendőr</i>	kérdezte a rendőr
(H022)	<i>Pibentük barátommal Balatonnál.</i>	A barátommal a Balatonnál nyaraltunk.
(H027)	<i>Remélek, hogy megtaláltok Mikulást.</i>	Remélem, hogy megtaláljátok a Mikulást.
(H036)	<i>Szeretek időt tölteni a családjával és nekünk kedvenc állattal.</i>	Szeretek a családommal és a kedvenc háziállatunkkal lenni.
(H037)	<i>jó lenne a minél gyorsabban</i>	jó lenne minél gyorsabban
(H042)	<i>Internet keresztül egy kicsit nehéz.</i>	Az interneten keresztül egy kicsit nehéz.
(H045)	<i>nekem nincs kutyát</i>	nekem nincs kutyám
(H051)	<i>A Róka megtalált egy euro.</i>	A Róka talált egy eurót.
(H065)	<i>Ez csak a kérdés volt.</i>	Ez csak egy kérdés volt.
(H068)	<i>Nekem a gondom van.</i>	Van egy nagy gondom.

41. ábra: Néhány példa a korpuszból köztesnyelvi névszódeterminálást és -ragozást illetően

Az észt mondat alapvetően nem a határozottság–határozatlanság koncepciója felől közelíti és jeleníti meg a tárgyat, illetve bizonyos esetekben az alanyát, hanem annak teljessége vagy részlegessége szerint (l. 3.2. fejezet). A köztes nyelvben végbe megy a partitívus és a határozatlanság konceptuális összekapcsolása, amely accusativusos alanyokhoz vezet a köztes nyelvben. Szintén problémát jelenthet az észtben az „egy” számnév után megjelenő nominativusi alakú teljes tárgynak megfelelő eset megtalálása a magyarban.

A példák azt mutatják, hogy az észt forrásnyelv hatására mindez

- *accusativusos alanyok*hoz (H007, H028, H045 sz. példák a korpuszban), illetve
- *nominativusos tárgyak*hoz (H051, H071, H096 sz. példák a korpuszban) vezet a köztes nyelvben.

Ez a markáns szemléletmódbeli különbség a magyar nyelvtanulók számára is komoly nehézséget jelent, amikor észtül tanulnak. Az észtül tanuló magyaroknak is egy egészen új szemléletet kell elsajátítaniuk, melynek során mindig szem előtt kell tartaniuk a tárgy részleges vagy egész voltát, illetve egyéb megfontolásokat (pl. tagadás stb.). A magyart mint idegen nyelvet tanuló észteknek annak ellenére nehéz a partitívus és totalis koordinárendszerét elhagyni, hogy a magyarban látszólag nagyon egyszerű a tárgy kifejezése.¹⁶ Mindez arra vezethető vissza, hogy a két nyelv összevetésében nem is lehet egyszerűen definiálni, hogy mit jelent az, hogy tárgy.

¹⁶ Csak egyetlen morfológiai eset tartozik ide.

Konklúzió: a névszói determináció nehézségei

Hasznosnak tartanám – különösen a többnyire nyelvészeti stúdiumaik részeként magyart tanuló észteknél – a nyelvtannal való kiemelt foglalkozást, melynek során valódi elemzésekre és valódi magyarázatokra van szükség az adott grammatikai elem használati körét illetően. Ha csak annyit mondunk, illetve a nyelvtani magyarázatok nélkül hagyott diák magától következtet ki annyit, hogy a magyarban az accusativus fejezi ki azt, amit az észteben a partitivus vagy a totalis, az nyelvi interferenciához vezet. Fel kell pl. hívni a figyelmet azokra az esetekre is, amikor az észte mondatban nem a mondat tárgyának megfelelő esetben találunk partitívust. Tipikusan ilyen eset a *tagadás* (l. H045), vagy a(z) egynél nagyobb vagy kisebb *számkat kifejező számnevek után* álló partitívusi esetben álló logikai alanyok esete, amikor a magyar mondatban itt (singularis) nominatívust használnánk (l. H007, H028 sz. példa.)

Konklúziók: III. Köztesnyelvi szórend

A dolgozat bemutatta, hogy a magyar és azt észte, mint (különböző mértékben, de) diskurzus-konfigurációs nyelvek „szabad”-nak tűnő szórendjeik mögött különböző szerkezetek húzódnak meg, a két nyelv szórendje különböző módokon „szabad” (l. 3.3. fejezet).

Mint a szintaktikai bevezetőben és az egyes ide tartozó elemzéseknél is láthattuk, az észte és a magyar szórend felszíni egyezéseit strukturális különbségek hozzák létre.

A példák azt mutatták, hogy ezek a strukturális különbségek mind a tanulók, mind a bilingvis gyermek magyar nyelvben is interferenciát okoznak. (Néhány példát l. emlékeztetőül a 42. ábrán.)

#	Köztesnyelvi példa a korpuszból	Célnyelvi norma szerint
(H005)	<i>félek, hogy 1-kor nem ráér</i>	Félek, hogy egykor nem ér rá.
(H022)	<i>Pibentük barátommal Balatonnál.</i>	A barátommal a Balatonnál nyaraltunk.
(H039)	<i>az ajtó volt nyitva</i>	nyitva volt az ajtó
(H044)	<i>lehet megpróbálni</i>	meg lehet próbálni
(H048)	<i>azt a feltevést nem megerősíti</i>	nem erősíti meg azt a feltevést
(H066)	<i>Miért az orosz nem eszik a savanyú uborkát?</i>	Miért nem eszik az orosz savanyú uborkát?
(H067)	<i>De feje nem befér dobozba.</i>	Mert a feje nem fér be a dobozba.
(H098)	<i>Akarok már végre elutazni!</i>	El akarok már utazni végre!

42. ábra: Néhány példa a korpuszból köztesnyelvi szórendet illetően

A leggyakrabban az igekötős és a kérdő mondatokban találkozhatunk a célnyelvi normától szórendi megoldásokkal a köztesnyelvi produkcióban. Mindkét esetben az lehet a megoldás kulcsa, ha már a tanítás kezdetén ügyelünk arra, hogy valamilyen, kezdetben igen egyszerűsített módon felhívjuk a figyelmet a magyar nyelv ige előtti fókuszpozíciójára. Jó szolgálatot tehetnek ebben a jelenség kontrasztív bemutatására szolgáló példamondatok. A homogén gátlás (l. Ranschburg 1914/1988) elkerülése érdekében a teljes kontrasztivitást kerülni kell, jóllehet anyanyelvi tanulók esetében segít a jelenség elméleti magyarázatának megértésében. Az alábbiakban javaslok néhány egyszerű példamondatot az A1-es szintű nyelvtanításhoz (43. a)–b) ábra).

PÉLDÁK A NEUTRÁLIS SZÓRENDRÉ (EXTRA NYOMATÉK NÉLKÜL EJTETT SZAVAK)	
Kijelentő mondat – semleges szórend.	(138) <i>Kata szereti a csokit.</i>
Tagadó mondat:	(139) <i>Kata nem szereti a csokit.</i>
Kérdő mondat:	(140) <i>Szereti Kata a csokit?</i>
Kijelentő mondat igekötős igével – semleges szórend.	(141) <i>Bence este megnézi a filmet.</i>
Tagadó mondat:	(142) <i>Bence este nem nézi meg a filmet.</i>
Kérdő mondat:	(143) <i>Megnézi este Bence a filmet?</i>

43. a) ábra: Példák a neutrális szórendre

PÉLDÁK A FÓKUSZOS SZÓRENDRE (EXTRA NYOMATÉK A FÓKUSZBAN ÁLLÓ SZÓN)	
Kijelentő mondat – fókuszos szórend.	
(144) <i>Kata a csokit szereti. (És nem a cukorkát.)</i>	
Tagadó mondat:	
(145) <i>Kata nem a csokit szereti. (Hanem a cukorkát.)</i>	
Kérdő mondat:	
(146) <i>A csokit szereti Kata? (Vagy a cukorkát?)</i>	
Kijelentő mondat igekötős igével – fókuszos szórend.	
(147) <i>Bence este a filmet nézi meg. (És nem a színházi előadást.)</i>	
Tagadó mondat:	
(148) <i>Bence este nem a filmet nézi meg. (Hanem a színházi előadást.)</i>	
Kérdő mondat:	
(149) <i>A filmet nézi meg este Bence? (Vagy a színházi előadást?)</i>	

43. b) ábra: Példák a fókuszos szórendre

Konklúzió: a szórend tanítása

Ha a fenti, vagy ehhez hasonló példákon már az elején bemutatjuk a fókusz és az igekötős igék működést, csökkenthetőek lesznek a hibázások. Mindenképpen hasznos felhívni arra is a figyelmet, hogy a magyar és az észt mondatok mögött egészen más szintaktikai struktúra húzódik meg, akkor is, ha a magyar és az észt mondatok szórendje éppen egybeesik.

ZÁRSÓ

A dolgozat végén néhány nagyon fontos tendenciára szeretném felhívni a figyelmet. Ezek jó részét az elemzések során is említettem már, a legfontosabb tanulságokat azonban nem árt itt újra elővenni és áttekinteni.

1. Az észt anyanyelvű felnőtt nyelvtanulók professzionális nyelvtanulónak számítanak, hiszen magyar nyelvű tanulmányaik megkezdésekor legalább két–három, de valójában ennél valamivel több, körülbelül öt–hat másik idegen nyelvet biztosan tanultak már, és ezek közül legalább kettőt már el is sajátítottak.

2. A magyarul tanuló észtneknek annak ellenére nehéz elsajátítaniuk a magyar névszói és igei determinációs rendszert, hogy a névszók determinálására az általában első idegen nyelvként elsajátított angolból már kaptak mintát, tehát maga a rendszer mögött rejlő logika már nem teljesen ismeretlen számukra.

3. N.B. A magyar nyelvtanulók számára is komoly nehézséget jelent az észttanulásban, hogy a magyarban tulajdonképpen igen egyszerű tárgyesetnek nincs egyetlen kizárólagos megfelelője az észtben. Az észtül tanuló magyaroknak egy egészen új szemléletet kell elsajátítaniuk, melynek során mindig szem előtt kell tartaniuk a tárgy részleges vagy egész voltát, illetve egyéb megfontolásokat.

4. A magyart mint idegen nyelvet tanuló észtneknek annak ellenére nehéz a partitívus és totalis koordinátarendszerét elhagyni, hogy a magyarban látszólag nagyon egyszerű a tárgyeset – mert a két nyelv összevetésében nem lehet egyszerűen definiálni, hogy mit jelent az, hogy tárgy.

5. Hasznosnak tartanám – különösen a többnyire nyelvészeti stúdiumaik részeként magyart tanuló észtnekél – a nyelvtannal való kiemelt foglalkozást, melynek során valódi elemzésekre és valódi magyarázatokra van szükség az adott grammatikai elem használati körét illetően. Ha csak annyit mondunk, illetve a nyelvtani magyarázatok nélkül hagyott diák magától következtet ki annyit, hogy a magyarban az accusativus fejezi ki azt, amit az észtben a partitívus vagy a totalis, az nyelvi interferenciához vezet.

6. A késleltetve bevezetett határozott tárgyas igeragozást nagyon bátorítanul használják, vannak, akik elkerülési stratégiával élve inkább nem is használják, és vannak, akik túlzásba esnek a használatában. Mindkét jelenség arra utal, hogy erős bennük a bizonytalanság a rendszer használatát illetően.

7. Ennek a bizonytalanságnak az okát valahol a tanítási (nyelvészeti) módszereinkben kellene keresni, hiszen a kevésbé tapasztalt nyelvtanulók, az észt–magyar bilingvis gyermekek kontrollanyagként bemutatott példái is jelzik, hogy ők jól eligazodnak a magyar igeragozás összetett paradigmájában.

8. A *-lak/-lek* ragozás sem tűnik első pillantásra nehezebbnek a tárgyesetnél („ez is csak egyszerű toldalék”), használata aktívan mégis jószerivel csak a frazémaként elsajátított szavakban (pl. „szeretlek”) mutatható ki. Talán a *-lak/-lek* ragot a hagyományos igei táblázatok jelentéktelennek tűnő soraiiba biggyesztő oktatási módszerünk a felelős érte, hogy könnyen a feledésbe merül ez az egyébként nagyon érdekes és az indoeurópai nyelvi közegben különleges nyelvi jelenség.

9. Mindenek előtt azonban fontos lenne, hogy legalább a magyar mint idegen nyelv grammatikájában valamivel plasztikusabban tudjuk összefoglalni, tálni és értelmezni a magyar igeragozás összetett paradigmáját. Az összetett magyar igeragozási rendszerben való eligazodást véleményem szerint némileg megkönnyítené, ha a szakirodalom egy részében már elindult tendenciát akceptálva poliperszonális ragozásként tanítanánk a magyar igeragozás rendszerét a nyelvtanulóknak.

BIBLIOGRÁFIA

- AASMÄE, Nina (2012) *Kortatano eräaks – Räägime ersa keelt* (Tartu Ülikooli Paul Ariste soome-ugri põlisrahvaste keskuse üllitised 5.) Tartu: Tartu Ülikooli Paul Ariste Soome-Ugri Põlisrahvaste Keskus.
- AASMÄE, Nina (2014) *An Introductory Course of the Erzya Language*, (Tartu Ülikooli Paul Ariste Soome-ugri põlisrahvaste keskuse üllitised 7), transl. OGREN, David Paul & O'ROURKE, Patrick Juho-Ville, Tartu: Tartu Ülikooli Paul Ariste Soome-Ugri Põlisrahvaste Keskus.
http://www.murre.ut.ee/arhiiv/naita_pilt.php?materjal=kasi_kiri&materjal_id=C0154&sari=C&formaad [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ABBOTT, Derek (2001) *Derek Abbott's Animal Noise Page*, <http://www.eleceng.adelaide.edu.au/Personal/dabbott/animal.html> [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]
- ABONDOLO, Daniel (ed.) (1998) *The Uralic Languages*, London – New York: Routledge.
- ALBERTI Gábor (2006) *A magyar mondatelmélet és gyakorlata generatív megközelítésben III. A háttérelmélet*. [H.n.]: Pécsi Tudományegyetem / Bölcsész Konzorcium, <http://mek.oszk.hu/04800/04892/04892.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. június 1.]
- ALBERTI Gábor és MEDVE Anna (2005²/I) *Generatív grammatikai gyakorlókönyv I. Szabályok és magyarázatok*, második, javított kiadás, Budapest: Janus/Gondolat.
- ALBERTI Gábor és MEDVE Anna (2005²/II) *Generatív grammatikai gyakorlókönyv II. Ágrazatok*, második, javított kiadás, Budapest: Janus/Gondolat.
- ALVRE, Paul (1989): *Eesti kirja- ja murdekeele morfoloogiat*, Tallinn: Valgus.
- AMNy (2006) = KIEFER Ferenc (főszerk.) *A magyar nyelv*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ANDERSON, Stephen R. (1985) „Inflectional morphology”, In: Shopen, Timothy (ed.): *Language Typology and Syntactic Description, Volume III: Grammatical categories and the lexicon*, Cambridge–New York–Melbourne: Cambridge University Press, 150–201.
- ARONSON, Howard I. (1997) „Transitivity, reduplication, and clitic in the Balkan languages”, *Balkanistica* 10, 21–45.
- ÁRPÁS Károly (1998) „Virányi Elemér föltámasztása”, In: POMOZI Péter (szerk./toim.): *Tartu és Magyarország / Tartu ja Ungari* (Tartui Magyar Füzetek 3.), Tartu: TÜ Hungaroloogia, 13–24.; Uez.: ÁRPÁS Károly (2003).
- ÁRPÁS Károly (2003), In: *Messze van Észtország... (Válogatott finnugrisztikai dolgozatok)* (Folia Estonica IX.) Szombathely: BDTF, 236–259.
- ARISTE, Paul (1953) *Eesti keele foneetika*, Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- ARUMÄE, Heino (1994) „Észtország és Magyarország kapcsolatainak megteremtése az 1920-as évek elején”, In: BERCZKI Gáborné Mai KIISK (szerk.) *Észtország a fordulat után* (Folia Estonica II.), Szombathely: BDTF, 71–76.
- ASU, Eva Liina; LIPPUS, Pärtel; PAJUSALU, Karl; TERAS, Pire (2016) „Eesti keele häälendus”, (Eesti keele varamu II), Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/57960/EKV2_haaldus.pdf?sequence=1&isAllowed=y [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- B. RÉVÉSZ Mária et al. (1986) *Latinitas viva*, Budapest: Tankönyvkiadó.
- BAKRÓ-NAGY Marianne (2006) „Az uráli nyelvek tipológiai jellemzése”, In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*, Budapest, Akadémiai Kiadó. 267–287.
- BALÁSNÉ SZALAI Edit (1999) „A határozottság kifejezése a magyar és a mordvin nyelvben”, In: V. RAISZ Rózsa és H. VARGA Gyula (szerk.): *Nyelvi és kommunikációs kultúra az iskolában I.* (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 212.) Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 381–387.
- BÁNHIDI Zoltán (1972) „A magyar tárgyi mondatrészt és az angol anyanyelvűek nezőpontja”, In: *Magyar Nyelv* 68: 429–43.
- BÁNYAI László (1985) „Kampányszerű tanulás és a felejtés”, *Felsőoktatási Szemle*, 34. évf. 4. sz., 212–218.
- BARTHA Csilla (1999/2005²) *A kétnyelvűség alapkérdései: Beszélők és közösségek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- BÁTORI, István (1982) „Die Vokalharmonie in den finnisch-ugrischen Sprachen ind ihre Rekonstruktion für die Ursprache”, *Zeitschrift für Sprachwissenschaft*, Band 1, 1982, Heft 2, 151–170.
- BAYER, Josef (2010) *What is Verb Second?*, Aarhus Universitet, <http://www.hum.au.dk/engelsk/engsv/nyvad-abstracts/bayer-ho.pdf>
- BENCZE, Ildikó (2005) *Practical Hungarian grammar for beginners and non-beginners*, Budapest: Aula.
- BENCÉDY József; FÁBIÁN Pál; RÁCZ Endre és VELCSOV Mártonné (1968/1991) *A mai magyar nyelv*, egyetemi tankönyv, Budapest: Tankönyvkiadó.
- BERECZKI András (2004) „A két világháború közötti magyar–észt kapcsolatok történetéről”, *Jogtörténeti Szemle*, 1. sz. 58–62.
- BERECZKI Gábor (1980/1986⁶) *A magyar nyelv finnugor alapjai*, Budapest: Tankönyvkiadó.
- BERECZKI Gábor (2000) *Bevezetés a balti finn nyelvészetbe*, Budapest: Universitas Kiadó.
- BERÉNYI-KISS, Hajnalka (2014) „From law to language use practices. A case study on Hungarian-speakers in Austria”, In: HORVÁTH, István – SZÉKELY, Ibolya – SZÉKELY, Tünde – TONK, Márton (eds.): *Minority representation and minority language rights*, Cluj-Napoca: Scientia Publishing House, 15–40.
- BEULS, Katrien (2011) „Construction sets and unmarked forms. A case study for Hungarian verbal agreement”, In: STEELS, Luc (ed.): *Design Patterns in Fluid Construction Grammar*, (Constructional Approaches to Language series, volume 11) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 237–264; ill: <https://ai.vub.ac.be/sites/default/files/construction-sets.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- BEULS, Katrien; STEELS, Luc and HÖFER, Sebastian (2012) „The Emergence of Internal Agreement Systems”, In: STEELS, Luc (ed.) *Experiments in Cultural Language Evolution*, Amsterdam: John Benjamins, 233–256.
- BIERWISCH, Manfred (1963) *Grammatik des deutschen Verbs*, (Studia Grammatica 2), Berlin: Akademie-Verlag.
- BITTERA Tiborné – JUHÁSZ Ágnes (1991) *A megkésett beszédfejlődés terápiaja. Tanári segédanyag az Én is tudok beszélni 1 című munkatankönyvhöz*, Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- BONILLA CARVAJAL, Camilo Andres (2013) „Grammar-Translation Methodok: A linguistic historic error of perspective: Origins, dynamics and inconsistencies”, *Praxis & Saber*, 4(8) 243–263.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4805892> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- BUDAI László (2015, 2016²) *A magyar mint idegen nyelv grammatikája: elmélet és gyakorlat*, Budapest: Tinta.
- BÜRING Daniel (2016) „(Contrastive) Topic”, In: FÉRY Caroline & ISHIIHARA Shinichiro (eds.) *The Oxford Handbook of Information Structure*, New York: Oxford University Press, 64–85.
- C{ONSTANTINOVIČSNE} VLADÁR Zsuzsa (2005) *A latin nyelvű magyar nyelvészeti irodalom terminológiája*, (Philosophiae Doctores), Budapest: Akadémiai Kiadó, <http://static.akkr.hu/media/7/8/7/2/7872.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- CARPENTER, Malinda & TOMASELLO, Michael (1995) „Joint Attention and Imitative Learning in Children, Chimpanzees,

- and Enculturated Chimpanzees”, *Social Development*, 4(3), 217–237.
- CHAFE, Wallace L. (1976) „Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view”, In: Li, Charles N. (ed.) *Subject and Topic*, New York: Academic Press, 27–55.
- CHOMSKY, Noam (1981) *Lectures on Government and Binding*, Dordrecht: Foris.
- CZUCZOR Gergely és FOGARASI János (1862–1874) *A magyar nyelv szótára*, Pest: Emich. <http://mek.oszk.hu/05800/05887> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- COLLINDER, Björn (1960) *Comparative grammar of the Uralic languages*, Stockholm: Amqwisst & Wicksell.
- COMRIE, Bernard (1980) „Inverse verb forms in Siberia: evidence from Chukchee, Koryak and Kamchadal”, *Folia Linguistica Historica* 1, 61–74.
- COPPOCK, Elizabeth (2013) „A Semantic Solution to the Problem of Object Agreement in Hungarian”, *Natural Language Semantics* 21(4): 345–371., <http://eecoppock.info/CoppockNaLS.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- CSEKEY István (1923a) „A tartui egyetem magyar intézete”, *Turán*, 3-4. sz., 95–96.
- CSEKEY, Stephan (1923b) „Tartu Ülikooli Ungari instituut”, *Päevaleht*, 8. I. lk 1.
- CSEKEY István (1928) „A Dorpati Magyar Tudományos Intézet”, In: Uő.: *Északi írók*, Budapest: Pfeifer Ferdinánd (Zeidler testvérek) Nemzeti Könyvkereskedése, 45–55.
- CSONKA Csilla (1998) „A -hat/-het képzőről”, *Intézet Szemle*, 20. évf. 1. sz., 5–13., http://epa.oszk.hu/02400/02431/00002/pdf/EPA02431_In tezetiSzemle_1998_1_05-13.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DAHL, Östen (1985) *Tense and Aspect Systems*, Oxford: Blackwell, <http://www2.ling.su.se/staff/oesten/recycled/Tense&aspect systems.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DÉKÁNY, Éva (2008) „A mi Jánossal exkluzív és inkluzív olvasatáról”, *Nyelvtudományi Közlemények*, 105., 300–313., <http://real.mtak.hu/30111/1/nyk105-300-313.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. június 1.]
- DICKINSON, Markus & LEDBETTER, Scott (2012) „Annotating Errors in a Hungarian Learner Corpus”, In: *Proceedings of the 8th Language Resources and Evaluation Conference (LREC 2012)*, Istanbul, <http://clindiana.edu/~md7/papers/dickinson-ledbetter12.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DÖMÖTÖR Adrienne (2012) „A nyelvtörténeti adat: elvek, gyakorlat, lehetőségek”, *Magyar Nyelv* 108: (1), 39–51.
- DÖMÖTÖR Ákos (1996) „Az *Orbis pictus* keletkezése”, *Magyar Pedagógia*, 96. évf. 2. szám 169–184.
- DÖRNYEI László (1976) „Kísérlet az alanyi és tárgyias ragozás párhuzamos tanítására”, *Intézet Szemle*, 8.szám, 42–46. Budapest: Nemzetközi Előkészítő Intézet http://epa.oszk.hu/02100/02123/00008/pdf/EPA02123_In tezeti_Szemle_08_042-046.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DUDLEY Edmund and OSVÁTH, Erika (2016), *Mixed-Ability Teaching*, Oxford: Oxford University Press. Lásd még: <http://www.erikaosvath.com/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DURST Péter (2004) *Lépésenként magyarul: magyar nyelvkönyv külföldieknek: első lépés - magyar nyelvkönyv kezdőknek*, a rajzokat kész. BURG Balázs, Szeged: SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2005) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: magyar nyelvtani feladatok haladóknak*, Szeged: JATEPress.
- DURST Péter (2006) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: második lépés - magyar nyelvkönyv középbaladóknak*, a rajzokat kész. BURG Balázs, Szeged: SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2007) *Lépésenként magyarul: magyar nyelvkönyv külföldieknek: első lépés - magyar nyelvkönyv kezdőknek*, a rajzokat kész. BURG Balázs, Szeged: SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2008) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: második lépés - magyar nyelvkönyv középbaladóknak*, a rajzokat kész. BURG Balázs, Szeged: SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2009a) „A magyar igeragozás elsajátításának vizsgálata magyarul tanuló külföldieknél – különös tekintettel a határozott és határozatlan ragozásra”, *Hungarológiai Évkönyv*, 10. évf. 11-19. http://epa.oszk.hu/02200/02287/00010/pdf/Hungarologiai_Evkonyv_10_011-019.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DURST Péter (2009b) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: magyar nyelvtani feladatok haladóknak*, Szeged: JATEPress & SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2011) *Lépésenként magyarul: magyar nyelvkönyv külföldieknek: első lépés - magyar nyelvkönyv kezdőknek*, a rajzokat kész. BURG Balázs, Szeged: SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2012a) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: magyar nyelvtani feladatok haladóknak*, Szeged: JATEPress & SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2012b) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: második lépés - magyar nyelvkönyv középbaladóknak*, a rajzokat kész. BURG Balázs, Szeged: Durst P.
- DURST Péter (2012–2015) *Hungarian the easy way 1–3.*, Szeged: Design Kiadó.
- DURST Péter (2014) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: első lépés - magyar nyelvkönyv kezdőknek*, a rajzokat kész. BURG Balázs. Új, jav. kiad. Szeged: SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2015a) *Lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: magyar nyelvtani feladatok haladóknak*, Szeged: JATEPress & SZTE Hungarológia Központ.
- DURST Péter (2015b) *Feladatok a határozott tárgyias ragozás gyakorlásához*, [H.n.]: kézirat, http://www.lepesenkent.hu/pdf/Alanyi_targyas_feladatok_Durst.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- DURST Péter (2017) *Új lépésenként magyarul: magyar nyelv külföldieknek: első lépés – magyar nyelv kezdőknek*, Szeged: Szerző.
- DURST Péter és JANURIK Boglárka (2011) „The acquisition of the Hungarian definite conjugation by learners of different first languages”, *Läbivördlusi / Lähivertailuja*, No 21, 19–44., doi:10.5128/LV21.01, <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/view/LV21.01> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- É. KISS Katalin (1983) *A magyar mondat szerkezet generatív leírása*, (Nyelvtudományi Értekezések 116.), Budapest: Akadémiai Kiadó.
- É. KISS Katalin (1992/1995?) „Az egyszerű mondat szerkezete”, In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan I.* kötet: Mondattan, Budapest, Akadémiai Kiadó, 79–177.
- É. KISS, Katalin & KIEFER, Ferenc (1994) *The syntactic structure of Hungarian*, (Syntax and semantics), San Diego: Academic Press.
- É. KISS, Katalin (ed.) (1995a) *Discourse Configurational Languages*, (Oxford Studies in Comparative Syntax), Oxford: Oxford University Press.
- É. KISS, Katalin (1995b) „Introduction”, In: É. KISS, Katalin (ed.) (1995a) *Discourse Configurational Languages*, (Oxford Studies in Comparative Syntax), Oxford: Oxford University Press.
- É. KISS, Katalin (2002) *The Syntax of Hungarian*, (Cambridge syntax guides), Cambridge: UK Cambridge University Press.
- É. KISS Katalin (2003a) „A szibériai kapcsolat – avagy miért nem tárgyiasan ragozzuk az igét 1. és 2. személyű tárgy esetén”, *Magyar Nyelvjárásk* 41., 321–326. http://www.nytud.hu/oszt/elmnyelv/ekiss/publ/a_sziberiali_kapcsolat.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- É. KISS Katalin (2003b) „Mondattan”, In: É. KISS Katalin; SIPTÁR Péter és KIEFER Ferenc: *Új magyar nyelvtan*, Budapest: Osiris.
- É. KISS Katalin (2005) „The inverse agreement constraint in Hungarian—a relic of a Uralic–Siberian Sprachbund?” In: BROEKHUIS, Hans (szerk.): *A Festschrift for Henk van Riemsdijk*,

- Amsterdam: John Benjamins,
<http://www.nyud.hu/oszt/elmnyelv/ekiss/publ/The%20in%20verse%20agreement%20constraint%20in%20Hungarian.pdf>
 [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- É. KISS Katalin (2015) „Mondattani rekonstrukció nyelvi kövületekből”, *Altalános Nyelvészeti Tanulmányok*, 27. 107–125.
http://real.mtak.hu/31895/1/anyt27_2015_EKiss%20284%29.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- É. KISS, Katalin & KIEFER, Ferenc (eds.) (1994) *The syntactic structure of Hungarian*, (Syntax and semantics 27.), San Diego: Academic Press.
- EBBINGHAUS, Hermann (1885/1913) *Memory: A contribution to experimental psychology* (RUGER, Henry A. & BUSSENIUS, Clara E. trans.) New York: Teachers College, Columbia University.
- EGEDI Barbara (2011) „Névelőtlenül, de határozottan: Lépések egy magyar grammatikalizációs ösvényen?”. In: KÁDÁR Edit és SZILÁGYI N. Sándor (szerk.): *Szinkronikus nyelvelírás és diakronia*, Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 110–127.
<http://real.mtak.hu/8431/1/21%20nevelotlenul%202011.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- EGEDI Barbara (2014) „Főnévi kifejezések: határozottság, névelőhasználat, birtokos szerkezetek”, In: É. KISS Katalin (szerk.): *Magyar generatív történeti mondatlan*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 95–126.,
[http://omagyarkorpusz.nyud.hu/documents/papers/books/ekiss_-_magyar_generativ_torteneti_mondattan_\(2014\).pdf](http://omagyarkorpusz.nyud.hu/documents/papers/books/ekiss_-_magyar_generativ_torteneti_mondattan_(2014).pdf) [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- EHALA, Martin (2001) „Eesti keele baassõnajärjest”, In: KASIK, Reet (toim.): *Keele kannul*, Tartu: Tartu University Press, 24–41.
- EHALA, Martin (2006) „The word order of Estonian: Implications to universal language”, *Journal of Universal Language* 7: 49–89.
- EKSS = *Eesti keele seletav sõnaraamat* 2.0 (2009), toimetasid Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks ja Piret Voll, Tallinn: Eesti Keele Instituut
<https://www.eki.ee/dict/ekss/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ERDŐS József és PAPP Lajos (1999) „Küszöbszint és magyar nyelv”, *Intézeti Szemle*, 21. évf., 49–71.,
http://epa.oszk.hu/02400/02431/00004/pdf/EPA02431_In%20tezetiszemle_1999_1-2_049-071.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ERELT, Mati (peatoim.) (1993) *Eesti keele grammatika. 2., Süntaks*, autorid: ERELT, Tiit; VIKS, Ülle; ERELT, Mati; KASIK, Reet; METSLANG, Helle; RAJANDI, Henno; ROSS, Kristiina; SAARI, Henn; TAEL, Kaja; VARE, Silvi, Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut,
<http://dSPACE.ut.ee/handle/10062/29437> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ERELT, Mati (peatoim.) (1995) *Eesti keele grammatika. 1., Morfoloogia sõnamoodustus*, autorid: ERELT, Mati; ERELT, Tiit; VIKS, Ülle; KASIK, Reet; METSLANG, Helle; RAJANDI, Henno; ROSS, Kristiina; SAARI, Henn; TAEL, Kaja; VARE, Silvi, Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut,
<http://dSPACE.ut.ee/handle/10062/29448> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ERELT, Mati (ed.) (2003a) *Estonian language*, (Linguistica Uralica. Supplementary Series 1.), Tallinn: Estonian Academy Publishers.
- ERELT, Mati (2003b) „Syntax”, In: *Estonian language*, (Linguistica Uralica. Supplementary Series 1.) ERELT, Mati (ed.) Tallinn: Estonian Academy Publishers, 93–129.
- ERELT, Mati; ERELT, Tiit; ROSS, Kristiina (2007³) *Eesti keele käsiraamat*. Kolmas, täiendatud trükk, Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Online: <http://www.eki.ee/books/ekk09/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ERELT, Mati (2017a) „Öeldis”. ERELT, Mati & METSLANG, Helle (toim.): *Eesti keele süntaks*, (Eesti keele varamu 3), Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 93–239.
- ERELT, Mati & METSLANG, Helle (toim.) (2017b) *Eesti keele süntaks*, (Eesti keele varamu 3), Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- ERELT, Mati; METSLANG, Helle; PLADO, Helen (2017c) „Alus”, ERELT, Mati & METSLANG, Helle (toim.): *Eesti keele süntaks*, (Eesti keele varamu 3), Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 240–257.
- ERELT, Tiit (szerk.) (1999) *Eesti keele sõnaraamat ÕS [õigekeelsus sõnaraamat] 1999*, szerkesztő, Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn.
- ERDŐS József (2007a) *Új színes magyar nyelvkönyv I–II*, Budapest: Balassi Intézet.
- ERDŐS József (2007b) *Új színes magyar nyelvkönyv: nyelvtani munkakönyv I–II*, Budapest: Balassi Intézet.
- ERDŐS József és PRILESZKY Csilla (2001) *Halló, itt Magyarország! Magyar nyelvkönyv külföldieknek 1-3*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ERNITS Vilmos [ERNITS, Villem] (1929) „Rokonsági munka Észtországbán, különösen az észt–magyar kapcsolatok fejlesztése”, *Turán*, 1–4. sz., 59–60.
- FALK Nóra (2009) *Etimológiák. 10 000 szó eredete*, „Az ékesszólás kiskönyvtára 10.” Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- FARKAS Judit (2009) *A finn nyelv (indexelt) generatív szintakszisa*, PhD-értekezés, Pécs: PTE,
<http://pea.lib.pte.hu/handle/pea/15362> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- FARKAS László (programozás); VERES András és TÓTH Tünde (az órákat írta és szerkesztette) (1998) *Alkotói portrék a magyar irodalomból. Az alkotó portré; Balassi Bálint; Petőfi Sándor; Arany János; Ady Endre; József Attila. Pedagógiai böngrészével felszerelt hálózati tankönyv*, Műszaki szerkesztők: GOLDEN Dániel és HORVÁTH TAKÁCS Balázs, Budapest: ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézet, Reneszanszkutatások Posztgraduális Központja (CHER), <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/index.htm> [A hozzáférés ideje: 2017. június 6.]
- FEHÉRTÓI Katalin (2004) *Árpád-kori személynévár (1000–1301)*. Bp.: Akadémiai Kiadó.
- FEJES László (2008) „Az agglutinációról”, In: BEREZCKI András – CSEPREGI Márta – KLIMA László (szerk.) *Ünnepi írások. Havas Ferenc tiszteletére*, (Urálisztikai Tanulmányok 18.), Budapest: ELTE BTK Finnugor Tanszék – Numi-Tórem Finnugor Alapítvány, 185–198,
<http://klimala.web.elte.hu/18/19FejesLaszlo.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- FILIMONOVA, Elena (2002) „Person hierarchy and its implications: The case of Aymara”, In: CREVELS, Mily – KERKE, Simon van de – MEIRA, Sérgio & VOORT, Hein van der (eds.): *Current Studies on South American Languages* [Indigenous Languages of Latin America, 3], Leiden: Research School of Asian, African, and Amerindian Studies (CNWS), 199–213., http://etnolinguistica.wdfiles.com/local-files/illa:vol3n14/illa_vol3n14_filimonova.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- FODOR István (főszerk.) (1999) *A világ nyelvei*, Budapest: Akadémiai.
- FORTESCUE, Michael (1992) „Morphophonemic Complexity and Typological Stability in a Polysynthetic Language Family”, *International Journal of American Linguistics*, Vol. 58, No. 2 (Apr., 1992), 242–248.
- G. BOGÁR Edit (2006) „Hangutánzás a lapp madárnevekben”, *Folia Uralica Debreceniensia [FUD]* 13., 15–27.
- G. BOGÁR Edit (2008) „Alapnyelvi eredetű madárnevek a számban”, In: BEREZCKI András – CSEPREGI Márta – KLIMA László (szerk.): *Ünnepi írások Berezcki Gábor tiszteletére. Urálisztikai Tanulmányok 19.*, Bp.: ELTE Finnugor Tanszék – Numi Tórem Alapítvány, 71–80.
- G. BOGÁR Edit (2009) *A lapp (számi) madárnevek. PhD-értekezés*, Debrecen: Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- GÉCSEG, Zsuzsanna (2001) „A kontrasztív topik szintaxisáról és szemantikájáról”, In: *Magyar Nyelv* 97: 283–292; 423–431.

- GIAY Béla (1998) „A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának módszertani alapkérdései”, In: GIAY Béla – NÁDOR Orsolya (szerk.): *Magyar mint idegen nyelv. Hungarológia. Tankönyv és szöveggyűjtemény*, Budapest: Osiris, 245–279. [http://mek.oszk.hu/01700/01702/\[A hozzáférés ideje: 2017. július 21.\]](http://mek.oszk.hu/01700/01702/[A hozzáférés ideje: 2017. július 21.])
- GIAY Béla és NÁDOR Orsolya (szerk.) (1998) *Magyar mint idegen nyelv. Hungarológia. Tankönyv és szöveggyűjtemény*, Budapest: Osiris, 245–279. [http://mek.oszk.hu/01700/01702/\[A hozzáférés ideje: 2017. július 21.\]](http://mek.oszk.hu/01700/01702/[A hozzáférés ideje: 2017. július 21.])
- GINTER, Filip (2014) „Definite: definiteness or state”, In: NIVRE, Joakim (coord.) *Universal Dependencies Project*, <http://universalddependencies.org>, <http://fginter.github.io/docs/hu/feat/Definite.html> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- GOLDEN Dániel; TÓTH Tiinde és TURI László (1998) „Virtuális örökkévalóság: objektumok a digitális könyvtárban”, *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, 45. évf. (1988. augusztus–szeptember) 299–314.
- GORETTY József (1995) (Móricz Zsigmond regénye nyomán átdolgozta) *Légy jó mindhalálig.* (Hungarolingua Klasszikusok), Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- GORETTY József (1996a) (Molnár Ferenc regénye nyomán átdolgozta) *A Pál utcai fiúk*, (Hungarolingua Klasszikusok), Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- GORETTY József (1996b) (Örkény István drámája nyomán átdolgozta) *Tóték*, (Hungarolingua Klasszikusok), Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- GORETTY József (2010) (Mikszáth Kálmán regénye nyomán átdolgozta) *Szent Péter esernyője*, (Hungarolingua Klasszikusok), Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- GÓSY Mária (1984) *Hangtani és szótani vizsgálatok hároméves gyermekek nyelvében*, Nyelvtudományi értekezések 119. sz., Budapest: Akadémiai.
- GYURIS Beáta (2009) *The Semantics and Pragmatics of the Contrastive Topic in Hungarian*. Budapest: The Library of the Hungarian Academy of Sciences and Lexica Ltd.
- H. VARGA Márta (2010) „Inkongruens jelenségek a magyarban”, *Hungarológiai Évkönyv*, 11. évf. 1. sz. 44–53., http://epa.oszk.hu/02200/02287/00011/pdf/Hungarologiai_Evkonyv_11_044-053.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- HAJDÚ Péter (1966/1989⁵) *Bevezetés az uráli nyelvtudományba. A magyar nyelv finnugor alapjai*, Bp.: Tankönyvkiadó.
- HAJDÚ Péter (1981/1988²) *Az uráli nyelvészet alapkérdései*, Bp.: Tankönyvkiadó.
- HÄMÄLÄINEN, Eila (1978) *Suomen barjoituksia 1*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HÄMÄLÄINEN, Eila (1982) *Suomen barjoituksia 2*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HARKAI Daniella (2016) „Az autonóm koreai nyelvtanulás”, http://blog.daum.net/harkai_daniella/485 [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- HÄRMÄVAARA, Hanna-Ilona (2014) „Facilitating mutual understanding in everyday interaction between Finns and Estonians”, *Applied Linguistics Review*, 5(1) 211–245.
- HÄRMÄVAARA, Hanna-Ilona & FRICK, Maria (2016) „Handling linguistic asymmetries via bilingual punning in conversations among speakers of cognate languages”, In: KNOSPE, Sebastian – ONYSKO, Alexander – GOTH, Maik (eds.): *Crossing Languages to Play with Words: Multidisciplinary Perspectives*, Berlin/Boston: de Gruyter, 113–134.
- HAVAS Ferenc (1974) *A magyar, a finn és az észt nyelv tipológiai összehasonlítása*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- HAYCRAFT, John (1978) *An Introduction to English Language Teaching*, London: Longman.
- HEGEDŰS Rita (2004, 2005, 2006) *Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések*, Budapest: Tinta.
- HEGEDŰS, Rita (2007, 2009, 2012) *Pons grammar – practical & easy Hungarian: comprehensive and user-friendly, self-study*, Budapest: Klett.
- HEGEDŰS Rita és NÁDOR Orsolya (szerk.) (2006) *Magyar nyelvmester: magyar mint idegen nyelv és hungarológiai alapismeretek*, (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 59.) Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- HÉGER Ágnes (2004) „A névelő használatának problémái a magyar mint idegen nyelv oktatásában”, *Hungarológiai Évkönyv*, 5. évf. 92–105., http://epa.oszk.hu/02200/02287/00005/pdf/Hungarologiai_Evkonyv_05_092-105.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- HELP, Toomas (1996) „Free word order: Finnish vs. Estonian and Hungarian”, *Linguistica Uralica* 1, 321–330.
- HENK, Paula (2009) *Information structure of Estonian – Compared to Finnish and Hungarian*. Bachelor’s Thesis, University of Osnabrück. http://cogsci.uni-osnabrueck.de/~CL/download/BSc_Henk%202009.revised.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- HIETAM, Katrin (2003) *Definiteness and grammatical relations in Estonian*. PhD thesis of University of Manchester
- HLAVACSKA Edit; HOFFMANN István; LACZKÓ Tibor; MATICSÁK SÁNDOR (1996–2000) *Hungarolignia 1–3.*, Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- HOLMBERG, Anders (2015). „Verb second”, In: KISS, Tibor & ALEXIADOU, Artemis (eds.) *Syntax–Theory and Analysis. An International Handbook, Vol. 1.*, Berlin: Mouton de Gruyter, 242–283.
- HORVÁTH Iván (2001) „F-book, f-content. Az „Ingyenkönyv”-javaslat általánosítása”, In: HORVÁTH Iván (szerk.) *F-book*, Budapest: Gépeskönyv, <http://magyar-irodalom.elte.hu/vita/>
- HORVÁTH László (2006) „Az ősmagyar kor”, In: KIEFER Ferenc (szerk.) *Magyar nyelv*, (Akadémiai Kézikönyvek), Budapest: Akadémiai Kiadó, 315–334., http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_001_536_MagyarNyelv/adatok.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- HUSZTI Judit (2002) „Kommunikatív szempontok a nyelvvizsgán”, In: KÁRPÁTI Eszter és SZÜCS Tibor (szerk.) *Nyelvpedagógia*, Pécs: Iskolakultúra, 166–173. <http://www.iskolakultura.hu/ikultura-folyoirat/documents/books/Nyelvpedag%F3gia.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- HUUMO, Tuomas (1993) „Suomen ja viron kontrastiivista sanajärjestysvertailua”, *SCLOMB* 1, 97–158.
- INNOVE 2017 *Eesti-keele tasemeeksamite statistika 2016*, http://www.innove.ee/UserFiles/Tasemeeksamid/Statistika%20ja%20anal%C3%BC%C3%BCs/Eesti-keele-tasemeeksamite-statistika_2016.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- JANURIK Tamás (1997) *Az észt nyelv alapjai*, (Budapesti Finnugor Füzetek 5.), Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Finnugor Tanszéke és a Numi-Törem Finnugor Alapítvány.
- JAKÓ Géza (1973) *Eesti-ungari-vene restlusõnastik / Észt-magyar-orosz nyelvkönyv / Eesti-ungari-vene restlusõnastik / Észt-magyar-orosz nyelvkönyv*, Tallinn: Valgus.
- JUHÁSZ, János (1970) *Probleme der Interferenz*, Budapest: Akadémiai Kiadó, München: Max Hueber Verlag.
- JUHÁSZ János (1975) „Elmélet és gyakorlat a nyelvek szinkrón egybevetésében”, *Magyar Nyelv* 71/1, 29–35.
- KAKUK Zsuzsa (1976) *Mai török nyelvek I-II. (Bevezetés - Szövegek)*, Kézirat, Budapest: Tankönyvkiadó.
- KAIVAPALU, Annekatrin (2015) „Eesti ja soome keele vastastikune mõistmine üksikõna- ja tekstitasandil: lingvistilised tegurid, mõistmisprotsess ja sümmeetria” [Mutual intelligibility of Estonian and Finnish context-free words and texts: linguistic determinants, comprehension process and symmetry], *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 55–74.
- KAIVAPALU, Annekatrin (2016) „Keeltevahelise sarnasuse tunnetamisest positiivse keeltevahelise mõjuni” [From perceiving cross-linguistic similarity to positive cross-

- linguistic influence in inflectional morphology], In: LAANESOO, Kirsi (toim.). *XII muutuva keele päev Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis* (20–21). *XII muutuva keele päev, Tartu, 4.11.2016*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- KAIVAPALU, Annekatrin; MARTIN, Maisa (2014) „Measuring perceptions of cross-linguistic similarity between closely related languages Finnish and Estonian noun morphology as a testing ground”, In: PAULASTO, Heli; MERILÄINEN, Lea; RIIONHEIMO, Helka; KOK, Maria (eds.): *Language Contacts at the Crossroads of Disciplines*, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- KAIVAPALU, Annekatrin; MUIKKU-WERNER, Pirkko (2010) „Reseptiivinen monikielisyys: miten suomenkielinen oppija ymmärtää viroa äidinkielenä pohjalta?” [Receptive multilingualism: How Finnish as a first language helps learners to understand Estonian?], *Läbivertailuja / Lähivõrdlusi*; 20; 68–97. DOI: <http://dx.doi.org/10.5128/LV20.03> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KALININA, Elena – KOLOMATSKY, Dimitriy – SUDOBINA, Alexandra (2006) „Transitivity increase markers interacting with verb semantics. Evidence from Evidence from Finno-Ugric languages”, In: KULIKOV, Leonid – MALCHUKOV, Andrej – DE SWART, Peter (eds): *Case, Valency and Transitivity*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 441–464.
- KÁRPÁTI Eszter (2005) „Mit tudunk meg a szövegmodellek összevetéséből?”, *Médiakutató*, 2005 ősz, http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_03_0sz/07_mit_tudunk/ [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KASSAI Ilona (1998/2005) *Fonetika*, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- KASSAI, Georges (1996/2002) *Hungarian with Ease*, Paris: Assimil
- KECSKÉS, István & PAPP, Tünde (2000) *Foreign Language and Mother Tongue*, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- KER= N.N. (2002) *Közös Európai Referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvitanítás, értékelés*. Budapest – Pilisborosjenő: OM – PTMIK, http://www.nyak.hu/nyat/doc/KER_2002/KER_2002.ZIP [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KERESZTES László (1992a, 1995a, 2002) *Gyakorlati magyar nyelvtan*. Debrecen: Hungarolingua.
- KERESZTES, László (1992b, 1995b, 1999a) *A Practical Hungarian Grammar*, transl. Attila CSERÉP. Debrecen: Hungarolingua.
- KERESZTES, László (1992c, 1995c, 1999b) *Praktische ungarische Grammatik*, übers. Jiří PILARSKÝ, Debrecen: Hungarolingua.
- KERESZTES, László (1997a, 2000) *Grammatica ungherese pratica*, cura, trad. e preambolo Danilo GHENO. Debrecen: Hungarolingua.
- KERESZTES, László (1997b) *Praktiline ungari keele grammatika*, tõlkinud Anu NURK ja Tõnu SEILENTHAL. Debrecen: Hungarolingua.
- KERESZTES, László (1998, 2001) *Grammaire pratique du hongrois*, trad. par Ferenc FODOR. Debrecen: Hungarolingua.
- KERESZTES, László (2006) *Jitsujo hangariigo bumbo*. Debrecen: Hungarolingua.
- KESZLER Borbála (szerk.) (2000) *Magyar grammatika*, szerzők: BALOGH Judit, HAADER Lea, KESZLER Borbála, KUGLER Nóra, LACZKÓ Krisztina és LENGYEL Klára, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- KIEFER Ferenc (szerk.) (1992/1995³) *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*, írták: BÁNRÉTI Zoltán, KENESEI István, KIEFER Ferenc, É. KISS Katalin, KOMLÓSY András, LACZKÓ Tibor, SZABOLCSI Anna, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KIEFER Ferenc (szerk.) (1998/1999²/2003°) *Új magyar nyelvtan*, Budapest: Osiris. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0_001_520_uj_magyar_nyelvtan/adatok.html
- KIEFER Ferenc (szerk.) (2000) *Strukturális magyar nyelvtan: III. Morfológia*, Budapest: Akadémiai Kiadó
- KIEFER Ferenc (szerk.) (2015) *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*, javított, online kiadás, írták: BÁNRÉTI Zoltán, KENESEI István, KIEFER Ferenc, É. KISS Katalin, KOMLÓSY András, LACZKÓ Tibor, SZABOLCSI Anna, Budapest: Akadémiai Kiadó, <http://www.nytd.hu/publ/smny/mondattan.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KIEFER Ferenc (2006a) *Aspektus és akcióminőség különös tekintettel a magyar nyelvre*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KIEFER Ferenc (szerk.) (2006b) *Magyar nyelv*, (Akadémiai Kézikönyvek), Budapest: Akadémiai Kiadó, http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0_001_536_MagyarNyelv/adatok.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KIEFER Ferenc (2007²) *Jelentésemélet*, Budapest: Corvina.
- KIISK Mai (mint: Bereczki Gáborné Mai Kiisk) (szerk.) (1994) *Észtország a fordulat után* (Folia Estonica II.), Szombathely: BDTF, 71–76.
- KIPPASTO, Anu és NAGY Judit (1995/2002²) *Észt nyelvkönyv*, Miskolc: Bíbor Kiadó.
- KIPPASTO, Anu – NURK, Anu – SEILENTHAL, Tõnu (1997) *Magyar-Észt vonzatsztár / Ungari-estii reksioonisõnastik*, Tartu: Tartu [Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia] Uez online: [UERS] <http://www.ut.ee/Ural/UERS/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.], Võrguversioon © Sven-Erik Soosaar
- KISS Attila Gyula (2012) „A magyar mint második nyelv tanításának nehézségei és sikerei Nagyváradon”, *THL2*, 8. évf. 1–2. sz., 97–115.
- KISS Jenő (1984) *Magyar madárnevek. Az európai madarak elnevezései*, Bp.: Akadémiai Kiadó.
- KISS Jenő – PUSZTAI Ferenc (2003) *Magyar nyelvtörténet*, Bp.: Osiris.
- KISS Lajos (1976) „Az etimológiai kutatások újabb fejlődése külföldön”, *Az etimológia elmélete és módszere*, szerk. BENKŐ Loránd és K. SAL Éva, „Nyelvtudományi Értekezések, 89. sz.”, Bp.: Akadémiai Kiadó, 27–47.
- KISS Sándor (2010) „Nyelvi rendszer és fordítás (vagy miért lehetséges a lehetetlen?)”, *Revue d'Études Françaises* No 15, 35–41.
- КАЛИМОВ, Георгий А. (1986) *Введение в кавказское языкознание*, Москва: Наука.
- KLIMOV, Georgij A. (1994) *Einführung in die kaukasische Sprachwissenschaft*, Deutsche Bearbeitung von Jost GIPPERT, Hamburg: [K.n.], <http://titus.uni-frankfurt.de/personal/jg/pdf/jg1992d2.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KLUGE, Friedrich (1883/1967): *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 20., bearbeitete Auflage, Berlin: Walter de Gruyter.
- KOMENCZI Bertalan, *Információelmélet*, Eger: EKF, 2011, http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/0005_2_0_informacioelmélet_pdf/adatok.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KOVÁCS Renáta (2014) „Arab anyanyelvű (egyiptomi) diákok magyar köztes nyelve – nehézségek és megoldások”, In: VÁRADI Tamás (szerk.): *AlkNyelvDok8. Doktoranduszok tanulmányai az alkalmazott nyelvészet köréből*, Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, <http://www.nytd.hu/alknyelvdok14/proceedings14/kovacs.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KOZMÁCS István és SÍPÓCZ Katalin (2006) *Uralisztika, Uráli nyelvészet*, Budapest: Bölcsész Konzorcium, <http://mek.oszk.hu/04800/04868/04868.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- KÖVÉRNÉ NAGYHÁZI Bernadette (2011) *Az egyszerű mondat szörendjének egy lehetséges tanítási modellje a magyar mint idegen nyelv oktatásában*, PhD-értekezés, Pécs: PTE Nyelvtudományi Doktori Iskola, http://nydi.btk.pte.hu/sites/nydi.btk.pte.hu/files/doktori_ve_desek/KoverneNagyhaziBernadette2012.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]

- KUGLER Nóra (2000) „A névelő”, In: KESZLER Borbála (szerk.) (2000) *Magyar grammatika*, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 282–288.
- KULCSÁR Gyula (1909) *A magyaros írásművészet főkérdései*. Nyelvészeti Füzetek. 54. sz. Bp.= In: *A magyar stilsztika útja*, s.a.r. SZATHMÁRI István, Bp.: Neumann Kht., 2002, <http://mek.niif.hu/06500/06592/html/stilsztika0007/stilsztika0007.html> [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]
- KURUCZ Rózsa (1997) „Maria Montessori”, In: Falus Iván és BÁTHORY Zoltán (szerk.): *Pedagógiai Lexikon, II. kötet*, Budapest: Keraban Kiadó, 485–486.
- LAANESOO, Kirsi (2013) „Direktívsed mis- ja mida-küsilused suulises suhtluses”, *Emakeele Seltsi aastaraamat* 59, 103–126, http://www.kirj.ee/public/ESA/2013/esa_59_2013-103-126.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- LABOV, William & FANSHILL, David (1977) *Therapeutic discourse*, New York: Academic Press.
- LADÁNYI Mária (2008) „Van-e genitívusz a magyarban?”, In: BEREZKI András; CSEPREGI Márta; KLIMA László (szerk.): *Ünnepi írások Havas Ferenc tiszteletére, (Urálisztikai Tanulmányok 18.)* Budapest: ELTE BTK Finnugor Tanszék – Numi-Tórem Finnugor Alapítvány, 522–534., <http://klimala.web.elte.hu/18/44/LadanyiMaria.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- LAINESTE, Liisi (2004) *Eesti kaasaegsed anekdootid*, <http://www.folklore.ee/~liisi/o2/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- LAVOTHA Ödön (1960) *Észti nyelvkönyv*, egyetemi tankönyv, Budapest: Tankönyvkiadó.
- LEHISTE, Ilse (2007) „The Finno-Ugric Prosody Project”, *Linguistica Uralica* 1, 1–10.
- LENGYEL Irma (1970) „A magyar kultúra bemutatása külföldön”, In: GINTER Károly (szerk.) *Magyartanítás külföldön*, Budapest: Művelődésügyi Minisztérium, 8–28.
- LENGYEL Klára (1999) „A segédigék kérdéséhez. Válasz Uzonyi Kiss Judit és Tuba Márta cikkére”, *Magyar Nyelvőr*, 123. évfolyam 1. szám, 1999. január–március, <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1231/123110.htm> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- LENGYEL TÓTH Krisztina (2003) „A magyar oktatása a Tartui Egyetemen”, In: UJVÁRY Gábor – BÁNKI Judit – FÜLEKI Beáta (szerk.) *Hungarológia a XXI. században. Balassi Évkönyv*, Budapest: Balassi Bálint Intézet, 72–87.
- LINDSTRÖM, Liina (2005) *Finiitverbi asend laused. Sõnajärg ja seda mõjutavad tegurid suulises eesti keeles* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- LIPPUS, Pärtel; ASU, Eva Liina; TERAS, Pire; TUISK, Tuuli (2013): „Quantity-related variation of duration, pitch and vowel quality in spontaneous Estonian”, *Journal of Phonetics*, 41 (1), 17–28.
- LUTSAR, Kristiina – NURK, Anu – PUSZTAY János (2011) *Észti-magyar kéiszótár*, Szombathely: Savaria University Press.
- LÓRINCZ Julianna (2007) „Azonosságok és különbségek a lexikológiai jelentések körében”, *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Nova series tom. XXXIV. Sectio Linguistica Hungarica*, 98–104.
- LOTZ, János (1939) *Das ungarische Sprachsystem*, Stockholm: Ungarisches Institut.
- M. KORCHMÁROS Valéria (1977) „A magyar igealakok funkcionális rendszere”, *Néprajz és Nyelvtudomány* XXI., 71–87.
- M. KORCHMÁROS Valéria (2006) *Lépésenként magyarul: magyar nyelvtani kézikönyv*; Szeged: Szegedi Tudományegyetem Hungarológia Központ.
- M. KORCHMÁROS, Valéria (2007a) *Lépésenként magyarul: unkarin kielõppi - muillekin kuin unkarilaisille*, käännös Lennu LUMME, Markku NIKULIN, sanahakemisto Hajnalka KEMÉNY; Szeged: Hungarian & Central-European International Studies Center University of Szeged.
- M. KORCHMÁROS, Valéria (2007b) *Lépésenként magyarul: ungarische Grammatik - nicht nur für Muttersprachler*. Übers. Réka ZAYZON. Szeged: Hungarian & Central-European International Studies Center University of Szeged.
- M. KORCHMÁROS, Valéria (2009a) *Lépésenként magyarul: Hungarian grammar - not only for Hungarians* / transl. by Anna FENYVESI and Attila KRIZSÁN, Szeged: Hungarian & Central-European International Studies Center University of Szeged.
- M. KORCHMÁROS, Valéria (2009b) *Lépésenként magyarul: grammatica ungherese: non soltanto per ungheresi*, Szeged: Hungarian & Central-European International Studies Center University of Szeged.
- MAANDI, Karin 1989: „Estonian among immigrants in Sweden”, In: *Investigating Obsolescence: Studies in Language Contraction and Death*, DORIAN, Nancy C. (ed.) 227–342. Cambridge: CUP.
- MAKHAROBLIDZE, Tamar (2014) *Polypersonal verbal categories in Georgian sign language*, <http://eprints.iliauni.edu.ge/3051/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- MALECZKI Márta (2008) „Határozatlan argumentumok”, In: Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 129–184.
- MÁTÉ József (1999) „A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a finn anyanyelvű tanulók szempontjából”, *Hungarologische Beiträge* 12. ELSA - A magyar nyelv elsajátításának nehézségei, 91–112., http://epa.oszk.hu/01300/01368/00012/pdf/1999_091-112.pdf
- MATICSÁK Sándor (2011) „A finnugor (uráli) népek helyzete Oroszországban”, *Debreceni Szemle*, 2011. 2. sz. 160–169. http://szemle.unideb.hu/wordpress/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/111_2014-06-07.PDF [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- MATTISSEN, Johanna (2004) „A structural typology of polysynthesis”, *Word*, 55:2, 189–216, DOI: 10.1080/00437956.2004.11432546
- MCLAUGHLIN, Barry (1984) *Second-language acquisition in childhood: Volume 1. Preschool children*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- MCLAUGHLIN, Barry (1985) *Second-language acquisition in childhood: Volume 2. School-age children*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- MEINEKE, Eckhard – SCHWERDT, Judith (1974/2003) *Einführung in das Althochdeutsche*, Berlin: Walter de Gruyter.
- MÉSZÁROS Edit (1998) *Erza-mordvin nyelvkönyv kezdőknek és középfeladóknek*, Szeged: JATEPress.
- METSLANG, Helle (2001) „On the developments of the Estonian aspect the verbal particle *ära*”, In: DAHL, Östen & KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria „The circum-Baltic languages: typology and contact: grammar and typology”, (Studies in language companion series 55), Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, 443–479.
- METSLANG, Helle (2009) Estonian grammar between Finnic and SAE: some comparisons. *Language Typology and Universals* 62 (1/2): 49–71.
- METSLANG, Helle (2017a) „Sihitis”, In: EREL, Mati & METSLANG, Helle (toim.): *Eesti keele süntaks*, (Eesti keele varamu 3), Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 258–277.
- METSLANG, Helle (2017b) „Kvantorifraas”, EREL, Mati & METSLANG, Helle (toim.): *Eesti keele süntaks*, (Eesti keele varamu 3), Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 463–478.
- METSMÁGI, Iris – SEDRIK, Meeli – SOOSAAR, Sven-Erik, (2012) *Eesti etimoloogiasõnaraamat*, Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- MIESTAMO, Matti; TAMM, Anne & WAGNER-NAGY, Beáta (eds.) (2015) *Negation in Uralic Languages*, [Typological Studies in Language 108], Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- MITRING Éva (2003) „Hiperkorrekció a gyermeknyelvben”, In: LENGYEL Zsolt és NAVRACSICS Judit (szerk.) *V. Pszicholingvisztikai Nyári Egyetem. Jubileumi kötet. CD*. Veszprém: Veszprémi Egyetem.
- MIRZAEI, Mehdi & ZOGHI, Masoud (2017) „Understanding the Language Learning Plateau: A Grounded-Theory Study”, *Teaching English Language*, Vol. 11, No. 2, 195–222.

- MMNy = BENCÉDY József; FÁBIÁN Pál; RÁCZ Endre és VELCSOV Mártonné (1968/1991) *A mai magyar nyelv*, egyetemi tankönyv, Budapest: Tankönyvkiadó.
- MONTESSORI, Maria (1909/1995): *A gyermek felfedezése*, németből fordította: BALASSA Sándorné et al., az előszót írta MÉHESES Vera, Budapest: Herder.
- MÜÜRISIP Kaili (1996) *Eesti keele kitsenduste grammatika süntaksianalüsaator* (Syntactic parser of Estonian Constraint Grammar) Master thesis. University of Tartu, Institute of Computer Science. <http://kodu.ut.ee/~kaili/Loengud/Mudelid08/ems02.pdf>
- MÜÜRISIP, Kaili (2000) *Eesti keele arvutigrammatika: süntaks*, Dissertationes Mathematicae Universitatis Tartuensis 22. Tartu: Tartu Ülikool.
- MÜÜRISIP, Kaili; PUOLAKAINEN, Tiina (2007) „Eesti keele formaalne grammatika: mudelist rakendusest”, *Eesti Matemaatika Seltsi aastaraamat 2002-2003*, 16-28.
- NÁDASDY Ádám (2001) „A név előtti névelő”, *Magyar Narancs*, 2001. november 8., 52., illetve : http://seas3.elte.hu/delg/publications/modern_talking/19.html [A hf. ideje: 2017. július 21.]
- NÁDOR Orsolya (2013) „A magyar mint idegen és mint származási nyelv tanításának néhány kérdése”, *Órszavak*, 2013. ősz., http://orszavak.nyeomszsz.org/pdf/10_Nador+Orsolya_A+magyar+mint+idegen+nyelv.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- NAVRACSICS Judit (1998, 1999; 2008) *A kétnyelvű gyermek*, Budapest: Corvina, illetve Veszprém: Pannon Egyetem.
- NAGY Andrea (2015) „Magyaroktatás a Tartui Egyetemen”, *Nyelviünk és Kultúránk*, <http://www.mnyknt.hu/>, <https://goo.gl/xXMjEn> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- NÉMETH András (2001): „Iskolaügy és pedagógia a XX. században”, In: PUKÁNSZKY Béla és NÉMETH András: *Neveléstörténet*, Budapest: ELTE BIÖP, 2001, <http://magyarirodalom.elte.hu/nevelstortenet/> [A hozzáférés ideje: 2017. június 6.]
- NÉMETH András – GYÖRGYINÉ KONCZ Judit – KASNYA-KOVÁCSNÉ BAKACS Judit – KOPP Erika (é.n.) *Alternatív és reformpedagógia a gyakorlatban*, <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Pedagogia/99N%E9meth/index.php.htm> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- NÉMETH T. Enikő (2008) „Az implicit alanyi és tárgyi igei argumentumok előfordulásának lexikai-szemantikai jellemzői”, In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete*, Budapest: Akadémiai Kiadó. 71–128.
- NÉMETH Zsuzsanna (2007–2008) „A forduló (beszédlépés) kiterjesztésének grammatikája a magyarban”, *Nyelvtudomány III–IV.*, 149–184.
- NORTH, Brian et alii (2005) *Nyelvvizsgák szintüllesztése a Közös Európai Referenciakerethez. Kézikönyv. Előkészítő, kísérleti változat*, ford. BÁRDOS Jenő, Budapest: Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület, PH Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ. <http://www.nyak.hu/nyat/doc/Nyelvvizsg%C3%A11k%20KER%202006.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- NORVIK, Piret (1998) „Magyaroktatás a tartui egyetemen az Észt Köztársaság idején”, In: *Magyar mint idegen nyelv. Hungarológia. Tankönyv és szöveggyűjtemény*, szerk.: GIAY Béla és NÁDOR Orsolya, Budapest, 1998, 198–201.
- NOVOTNY Júlia – NAGY Ágnes [2000-2001]: *Felsőfokon Magyarul, I. kötet*, Magyar nyelvkönyv felsőfokú nyelvvizsgára készülőknél, Bp.: Magyar Nyelvi Intézet, <http://mek.niif.hu/03300/03311m/pdf/ff-1.pdf>, [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]
- NURK, Anu (1996). „Magyar és észt igevonzatok kontrasztív elemzése”, *Hungarológische Beiträge 6.*, Jyväskylä: Jyväskylänyelviopisto., 99–104.
- NURK, Anu (2003) „Definiitse ja indefiniitse objekti vasted ungari ja eesti keeles”, In: *Észt-Magyar összehasonlítás III. A III. észt-magyar kontrasztív nyelvészeti konferencia előadásai*, (Folia Estonica IV.), Szombathely: Berzsényi Dániel Főiskola, 59–71.
- NURK, Anu (2007) „375 éves Tartui Egyetem”, *Finnugor Világ*, december, 12–14.
- NURK, Anu és PUSZTAY János (1993) *Észt–magyar kétszótár*, Szombathely: Savaria University Press.
- NURK, Anu és SEILENTHAL, Tõnu (1995): „Hungarológia Észtországban – egy elfelejtett korszak a tartui magyartanításban”, *Hungarológische Beiträge 4.*, *Hungarológia Magyarországon kívül*, Jyväskylä, 1995, 73–80., http://epa.oszk.hu/01300/01368/00008/pdf/1995_4_073-080.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- NURK, Anu és SEILENTHAL, Tõnu (szerk.) (1997): *Észt hungarológia 75.*, Bibliotheca Studiorum Hungaricorum In Estonia. Tartu: TÜ Hungaroloogia, 185–198.
- NURK, Anu és SEILENTHAL, Tõnu (1998): „Egy elfelejtett korszak a tartui magyartanításban”, In: POMOZI Péter (szerk.): *Tartu és Magyarország. Tartu ja Ungari*, (Tartui Magyar Füzetek 3.) Tartu: TÜ Hungaroloogia, 39–45.
- NUUTINEN, Olli (1977) *Suomea suomeksi 1*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NUUTINEN, Olli (1978) *Suomea suomeksi 2*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NYAK [...] (2017) *Nyelvvizsga-statisztikák: Évek szerinti bontás nyelvek szerint, 2007–2016*, http://www.nyak.hu/doc/statisztika.asp?strId=_43 [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ÕS (2013)= ERELT, Tõnu; LEEMETS, Tiina; MÆEARU, Sirje; RAADIK, Maire (2013) *Eesti õigekeelsusõnaraamat*, Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/dict/qs/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PARAPATIC Andrea (2016) „A nyelvjárások írásbeliségéről fiatalok nyelvhasználatában”, In: KÁROLY Krisztina és HOMONNAY Zoltán (szerk.): *Kutatások és jó gyakorlatok a tanárképzés tudós műhelyeiből*, Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 94–109., http://www.elteader.hu/media/2016/11/Diszciplina_3_READER.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PARAPATIC Andrea és VÍGH-SZABÓ Melinda (2015) „A kisebb finnugor népek és a magyar nyelv nyelvjárásainak helyzetéről napjainkban”, *Hungarológiai Értekezések 16.:(1) 77–87.*, http://epa.oszk.hu/02200/02287/00016/pdf/EPA02287_hungarologiai_evkonyv_2015_1_77-87.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PARTRIDGE, Eric (szerk.) (1958/2006) *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*; az általam használt kiadás: London – New York: Routledge, 2006.
- PELCZ Kata és SZITA Szilvia (2013–2016) *MagyarOK 1–3.*, Pécs: Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar.
- PENFIELD, Wilder & ROBERTS, Lamar (1959) *Speech and Brain Mechanisms*, Princeton: Princeton University Press.
- PERESZLÉNYI Pál (1682/2006) *A magyar nyelv grammatikája / Grammatica Lingvae Ungaricae*, Hasonmás kiadás fordítással, Fordította: K Zsuzsa, Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, <http://mek.oszk.hu/11400/11445/11445.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PETE István (1997) „Az inkorporáció kérdéséről a magyarban”, *Magyar Nyelvőr*, 121. évfolyam (1997. január–március) 1. szám, 62–71. http://real-j.mtak.hu/6071/1/MagyarNyelvor_1997.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PETE István (2003) „Hány esetük van a magyar főneveknek?”, *Magyar Nyelvőr*, 127. évfolyam 3. szám 2003. július–szeptember, 308–313, <http://nyelvor.c3.hu/period/1273/127306.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PETE István (2006) „A határozott tárgyaz ragozásról”, *Magyar Nyelvőr*, 130. évfolyam, 3. szám (2006. július–szeptember), 317–324., <http://nyelvor.c3.hu/period/1303/130305.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]

- PETŐFI S. János (2004) *A szöveg mint komplex jel*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- PINTÉR Lilla (2017) *A kimerítő értelmezés elsajátítása különböző fókusz típusok esetén*, Doktori (PhD) értekezés, Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Elméleti Nyelvészet Műhely, http://real-phd.mtak.hu/489/1/Pinter_Lilla_disszertacio.pdf DOI: 10.15774/PPKE.BTK.2017.008 [A hozzáférés ideje: 2017. augusztus 27.]
- PLÉH Csaba [É.n.]: *A nyelv evolúciója*, http://mnytud.arts.unideb.hu/tkny/publ/plehcsaba/pleh_a-nyelv-kialakulasanak-evolucios-kerete.doc [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]
- PLÉH Csaba (2000) „A magyar morfológia pszicholingvisztikai aspektusai”, In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 3.: Morfológia*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 951-1020.
- PLÉH Csaba (2006) „A gyermeknyelv”, In: KIEFER Ferenc (főszerk.): *Magyar nyelv*, Budapest: Akadémiai, 753–782., illetve Online: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_001_536_MagyarNyelv/adatok.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PLÉH Csaba (2013) *A lélek és a nyelv*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- POMOZI Péter (1993) „Morzsák a tartui magyar hungarológia történetéből”, *Hungarológia*, 4., 271-287.
- POMOZI Péter (szerk.) (1998a) *Tartu és Magyarország / Tartu ja Ungari*, Tartu: TÜ Hungaroloogia.
- POMOZI Péter (1998b) „Tartu és Magyarország: négy száz tizenöt év a felsőoktatás történetéből”, In: Uó. (szerk.): *Tartu és Magyarország / Tartu ja Ungari*, Tartu: TÜ Hungaroloogia, 47–72.
- POMOZI Péter (2003) „A Tartui Egyetem és Magyarország: Az észt–magyar kulturális kapcsolatok történetéből”, *Zempléni Művészet*, 3. szám, 16–28.
- PONTIFEX, Zsuzsanna (1993/2010) *Teach Yourself Complete Hungarian*, London: Hodder & Stoughton.
- POPPE, Nicholas (1965): *Introduction to Altaic Languages*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- PRAAKLI, Kristiina & VIKBERG, Jüri (eds.) (2010) *Eestlased ja eesti keel välismaal*, Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/books/eekv/EEKV.pdf> (A hozzáférés ideje: 2014. január 22.)
- PUSZTAY János (1994) *Könyv az észti nyelvről*, Szombathely: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola.
- PUSZTAY János (2011) *Vélemény Vighné Szabó Melinda: Magyar–észt kontrasztivitás és hibaelemzés. (Egy észti gyakorlókönyv koncepciója) című PhD értekezéséről*, Kézirat, http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Vighne_Szabo_Melinda_biralat_Pusztay_Janos.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- PUSZTAY János és RÜÜTMA, Tiina (1995) *Magyar-észt kéiszótar*, Szombathely: Savaria University Press.
- PUTZ Mónika (2002) „Hibaelemzés magyarul tanuló orosz és angol anyanyelvű diákok fogalmazásai alapján”, *Hungarológiai Évkönyv*, 3. évf., 116–132., http://epa.oszk.hu/02200/02287/00003/pdf/Hungarologiai_Evkonyv_03_116-132.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- RANSCHBURG, P. (1914/1988) „A homogen gátlás”, *Pszichológia*, 1988, 280–296.
- RÁTSEP, Huno (1970) „Die Typen der verbalen Rektionsstruktur und die Sprachtypologie in Hinsicht auf das Estnische”, In: DEZSŐ, László & HAJDÚ, Péter (eds.) *Theoretical Problems of Typology and the Northern Eurasian Languages*, Amsterdam: B.R. Grüner / Budapest: Akadémiai Kiadó, 129–134.
- RICHARDS, Jack C. (2008) *Moving Beyond the Plateau. From Intermediate to Advanced Levels in Language Learning*, Cambridge: CUP. http://www.cambridge.org/other_files/downloads/esl/booklets/Richards-Beyond-Plateau.pdf [A hozzáférés ideje: 2014. május 1.]
- RIIGIKOGU [‘országgyűlés’] = N.N. (2011) *Keeleseadus* (nyelvtörvény) <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015022> [angol nyelven: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512012016001/consolide>] [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- ROUNDS, Carol (2001) *Hungarian: an essential grammar*, London; New York, N.Y.: Routledge.
- RÓZSAVÖLGYI Edit (2013) „A Web 2.0 kihívása az idegennyelv- oktatásban a nyelvhasználói készségek fejlesztése terén”, *Hungarológiai Évkönyv* 14., 77–88., http://epa.oszk.hu/02200/02287/00014/pdf/EPA02287_hungarologiai_evkonyv_2013_14.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- RULIK, Imke (2009) „Hibaelemzés köztes nyelvi keretben”, *THL* 2, 5. évf., 106–136. http://epa.oszk.hu/01400/01467/00006/pdf/THL2_2009_1-2_106-136.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- RÜÜTMA, Tiina (1998) *Észti–magyar társalgás*, Szombathely: Savaria University Press.
- SACKS, Harvey; SCHEGLOFF, Emanuel A.; JEFFERSON, Gail (1974) „A simplest systematics for theorization of turntaking for conversation”, *Language* 50: 696–735.
- SAHKAI, Heete; MIHKLA, Meelis; KALVIK, Mari-Liis (2015a) „Emfaas ja fookus eesti keeles”, *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics*, 6 (3), 97–122.
- SAHKAI, Heete; VEISMANN, Ann (2015b) „Predicate-argument structure and verb accentuation in Estonian”, *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics*, 6 (3), 123–143.
- SAHKAI, Heete & TAMM, Anne (2017a) „The Syntax of Estonian” In: Tamm, Anne & Vainikka, Anne (eds.) *Uralic Syntax*, Cambridge: Cambridge University Press. MS.
- SAHKAI, Heete & TAMM, Anne (2017b) *Estonian: The Syntax Questionnaire*, In: <http://www.nytud.hu/oszt/elmnyelv/urali/publ/SyntaxQuestionnaireforEstonian.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SEARLE, John (1969) *Speech Acts*, Cambridge: Cambridge University Press.
- SEILENTHAL, Tõnu (1997) „75 év tanulságai”, In: NURK, Anu és SEILENTHAL, Tõnu (szerk.) *Észti hungarológia 75. Eesti hungarologia 75*, (Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia.) Tartu: TÜ Hungaroloogia, 185–192.
- SEILENTHAL, Tõnu (2003) „Ungari keele õpetamine Tartu Ülikoolis”, In: EREL, Mati (toim.): *200 aastat eesti keele ülikooliõpet. 1803 Eesti ja soome keele lektoraat Tartu Ülikoolis*. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 25. Juubelikogumik, Tartu, 306–318.
- SEILENTHAL, Tõnu és NURK, Anu (főszerk.) (2010) *Ungari-eesti sõnaraamat* [‘magyar-észt szótár’], összeáll. KIPPASTO, Anu; NURK, Anu és SEILENTHAL, Tõnu; nyelvi lektorok: KOKLA, Paul és TÓTH Viktória, Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia 6., Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- SELINKER, Larry (1972) „Interlanguage”, *International Review of Applied Linguistics In Language Teaching*, 10:3, 209.
- SEPP, Thea (1994) „A magyar–észt kulturális kapcsolatok múltja és jelene”, In: BEREZCKI Gáborné Mai KIISK (szerk.) *Észtfország a fordulat után* (Folia Estonica II.), Szombathely: BDTF, 101–109.
- SEPP, Thea (1998) „Csekey István és a tartui magyar lektorok levelezése”, In: POMOZI Péter (szerk. toim.): *Tartu és Magyarország. Tartu ja Ungari*, (Tartui Magyar Füzetek 3.) Tartu: TÜ Hungaroloogia, 73–86.
- SHIFMAN, Limor (2016) „Az internetes mémek definiálása”, *Apertúra. Film – Vizualitás – Elmélet*, 2016. ősz, <http://uj.apertura.hu/2016/osz/shifman-az-internetes-memek-definalasa/>
- SIMONS, Gary F. & FENNIG, Charles D. (eds.) (2017) *Ethnologue: Languages of the World*, Twentieth edition. Dallas, Texas: SIL

- International. Online version: <http://www.ethnologue.com> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SINIMETS, Ivar (2003) „Magyartanítás Észtországban: kinek, minnek és hogyan?”, In: UJVÁRY Gábor, BÁNKI Judit és FÜLEKI Beáta (szerk.): *Hungarológia a XXI. században*, Bp.: Balassi Bálint Intézet, 2003, 173–176.
- SINIMETS, Ivar (2014) *Ungari kirjandus mitteungarlasele*, Tallinn: Ungari Instituut.
- SIPÓCZ Katalin (2006) „A magyar mint uráli nyelv”, In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*, (Akadémiai Kézikönyvek), Budapest: Akadémiai Kiadó, 288–315., http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_001_536_MagyarNyelv/adatok.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SKALIČKA, Vladimír (1965/1979) „Über die Typologie der finnisch-ugrischen Sprachen”, In: SKALIČKA, Vladimír: *Typologische Studien*, Hrsg. HARTMANN, Peter, Braunschweig/Wiesbaden: Friedr. Vieweg & Sohn, 258–262.
- SKUTNABB-KANGAS, Tove & PHILLIPSON, Robert (1989) *Wanted! Linguistic Human Rights*, ROLIG-papír 44. Roskilde: Roskilde University Centre.
- SÓLYOM Réka (2013) *Digitálistananyag-használat a magyar mint idegen nyelv oktatásában*, Budapest: KRE, http://www.kre.hu/ebook/dmdocuments/oktatasi_segedanyag/chap_10.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SOOSAAR, Sven-Erik (2007) *Ungari–eesi sõnastik / Magyar–észt szótár*, Tallinn: Ilo.
- STAT.EE (2011) <http://www.stat.ee/> [A hozzáférés ideje: 2012. szeptember 27.]
- SURÁNYI Balázs (2016) „Discourse configurability”, In: Caroline Féry; Ishihara, Shinichiro (eds.) *The Oxford Handbook of Information Structure*, Oxford: Oxford University Press, 422–440.
- SZABOLCSI Anna (1992a) *A birtokos szerkezet és az egzisztenciális mondat*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- SZABOLCSI Anna (1992b) „Birtokos és determináns a főnévi csoportban”, In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 187–234.
- SZABOLCSI Anna és LACZKÓ Tibor (1992) „A főnévi csoport struktúrája”, In: KIEFER Ferenc (szerk.) (1992) *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*, írták: BÁNRÉTI Zoltán, KENESEI István, KIEFER Ferenc, É. KISS Katalin, KOMLÓSY András, LACZKÓ Tibor, SZABOLCSI Anna, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- SZARVAS Gábor – SIMONYI Zsigmond (1890–1893) *Magyar nyelvtörténeti szótár. A legrégibb nyelvmélekektől a nyelvújításig. I–III. kötet.* A Magyar Tud. Akadémia megbízásából szerkesztették SZARVAS Gábor és SIMONYI Zsigmond. Bp.: Hornyánszky V. Kker. 1890–1893.
- SZENDE Virág (2002) „A második személyű tárgyra utaló igeragozás tanításának dilemmái”, *Hungarológiai Évkönyv*, 3. évf. 38–48. http://epa.oszk.hu/02200/02287/00003/pdf/Hungarologiai_Evkonyv_03_038-048.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZILÁGYI N. Sándor (1999) „A szent mókus, avagy a módszer buktatói”, In: POZSGAI Péter (szerk.): *Tűzsiholó. Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére*, Budapest: Táton, 345–365.
- SZILÁGYI N. Sándor (2004) *Elmélet és módszer a nyelvészetben, különös tekintettel a fonológiára*, Erdélyi Tudományos Füzetek 245., Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület. <http://www.mek.oszk.hu/08700/08754/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZILI Katalin (1984) „Nyelvünk a külföldieknek írt nyelvkönyvekben”, *Magyar Nyelvőr* 108. évf., 305–312. http://real-j.mtak.hu/6065/1/MagyarNyelvor_1984.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZILI Katalin (1991) *Lotz János nyelvtanáról*. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből 24. Budapest: ELTE, Szolnok: Verseghy M. Kvt.
- SZILI Katalin (1998) „Nyelvünk a külföldieknek írt nyelvkönyvekben”, In: GIAY Béla – NÁDOR Orsolya (szerk.): *Magyar mint idegen nyelv. Hungarológia. Tankönyv és szöveggyűjtemény*, Budapest: Osiris, 392–398. <http://mek.oszk.hu/01700/01702/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZILI Katalin (2006) *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához. A magyart idegen nyelvként oktató tanároknak*, Budapest: Enciklopédia Kiadó.
- SZILI Katalin (2009) „Szavak dialógusa”, *THL*₂, 5. évf., 1–2. szám, 15–27.
- SZILI Katalin (2010) „A grammatika a magyart idegen nyelvként tanító munkákban – A közelmúlt eredményei és a jövő kihívásai”, *THL*₂. *A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, 6. évf., 169–185. http://epa.oszk.hu/01400/01467/00007/pdf/EPA01467_THL2_2010_1-2_169-185.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZŐKE Bernadett (2004) *A névelő szerkezeti helye a beágyazott NP-t tartalmazó főnévi csoportban*, szakdolgozat, kézirat, Szeged, SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék.
- SZŐKE Bernadett (2006) „Kísérlet a magyar birtokos szerkezet minimalista leírására”, *Nyelvtudomány* 2 (2006) 187–210., http://acta.bibl.u-szeged.hu/1168/1/nyelvtudomany_43_187-210.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZÜCS Tibor (1999a) *Magyar-német kontrasztív nyelvészet a hungarológiában – a magyar mint idegen nyelv és kultúra közvetítésében*, (Pécsi Nyelvészeti Tanulmányok 4.), Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- SZÜCS Tibor (1999b) „Mérés és értékelés európai keretben”, *Intézeti Szemle*, 21. évf., 71–81. http://epa.oszk.hu/02400/02431/00004/pdf/EPA02431_IntezetiSzemle_1999_1-2_071-081.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- SZÜCS Tibor (2005) „Kontrasztok a nyelvtan és a szókincs együttesében”, *THL*₂, 1. évf. 1. sz., 7–21., <http://epa.oszk.hu/01400/01467/00005/pdf/007-021kep.pdf> [A hf. ideje: 2017. július 21.]
- TAEL Kaja (1990) *An approach to word order problems in Estonian*, Tallinn: Eesti Teaduste Akademia.
- TAMM, Anne (2003a) „Estonian transitive verb classes, object case, and the progressive”, *Nordlyd [Tromsø University Proceedings of SCL Working papers of Language and Linguistics]* 31, Number 4. 639–653., <http://dx.doi.org/10.7557/12.30> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TAMM, Anne (2003b) „Delimitedness, telicity, direct objects and obliques”, In: PUSZTAY János (szerk.): *Materialien der Konferenz Valencia Uralica. Szombathely, 18. – 19. April 2002.* (Specimina Sibirica. Vol. XXI.), Szombathely: Savaria University Press, 115–149.
- TAMM, Anne (2004a) „Eesti ja ungari keele verbiaspekti modelleerimise probleeme”, In: ILVES, Marju és PUSZTAY János (szerk.): *Észt-magyar összevetés IV.* (Folia Estonica Tomus XI., Colloquia Contrastiva Tomus XII.), Szombathely: Savaria University Press, 128–147.
- TAMM, Anne (2004b) „Problems of the lexical representation of Estonian and Hungarian verbs”, In: ILVES, Marju és PUSZTAY János (szerk.): *Észt-magyar összevetés IV.* (Folia Estonica Tomus XI., Colloquia Contrastiva Tomus XII.) Savaria University Press. Szombathely. 126–127.
- TAMM, Anne (2004c) „On the grammaticalization of the Estonian perfective particles”, *Acta Linguistica Hungarica* 51(1–2), 143–169.
- TAMM, Anne (2004d) „Aspectual Mismatches in Bilingual Dictionaries”, In: Williams, Geoffrey & VESSIER, Sandra (eds.) *Euralex 2004 Proceedings*, 967–972.
- TAMM, Anne (2006) „Hungarian Accusative in the light of the Estonian and Finnish object case.” ILVES, Marju és PUSZTAY János (szerk.): *Folia Fennica*, Szombathely: Savaria University Press, 272–297.

- TAMM, Anne (2008) „Problems of automatic accent assignment: a comparison of Hungarian and Estonian” In: *6th Budapest Uralic Workshop – Budapesti Uráli Műhely 6. Sounds of Uralic – Uráli HANGoskodó (11th - 12th January 2008)*
- TAMM, Anne (2009a) „Igeosztályok, eseménytípusok, bizonyossági fokozatok: evidencialitás és aspektus közös szemantikájának kialakulása az észt nyelvben”, In: FANCsALY ÉVA (szerk.) *Tanár és tanítvány.: Írások Györke József és Hajdú Péter tiszteletére 2002–2007*, Budapest – Pécs: Dialog Campus Kiadó, 242–252.
- TAMM, Anne (2009b) „The Estonian partitive evidential: Some notes on the semantic parallels between the aspect and evidential categories”, In: HOGEWEG, Lotte; HOOP, Helen de; MALCHUKOV, Andrej (eds.) *Cross-linguistic semantics of tense, aspect and modality*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 365–401.
- TAMM, Anne (2010) „Ta□gyi esetjelölés □s □s igeaspektus az □s ztben”, *Nyelvtudományi Közlemények* 107, 7–57, <http://www.nytud.hu/nyk/107/02%20tamm.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TAMM, Anne (2013) *Kategóriafüggetlen eset. A morfológiai észt pragmatikája a finnnségi igerendszerben*, (Nyelvtudományi Értekezések 163. sz.) Budapest: Akadémiai Kiadó.
- TAMM, Anne (2014) „Cross-categorial scalar properties explaining Differential Object Marking”, *Linguistics: An Interdisciplinary Journal of the Language Sciences*, 52 (2), 469–511. DOI10.1515/ling-2013-0070.
- TAMM, Anne (2015) „Negation in Estonian”, In: MIESTAMO, Matti; TAMM, Anne & WAGNER-NAGY, Beáta (eds.) *Negation in Uralic Languages*, [Typological Studies in Language 108], Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 399–432.
- TAMM, Anne & KIVIK, Piibi-Kai (2017) „A learner’s grammar for Estonian: Insights from typological research”, *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics*, Vol 8, No 1, <http://dx.doi.org/10.12697/jeful.2017.8.1.14> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TANCZ Tünde (2011) „A kommunikáció és a nyelv fejlődése a kora gyerekkorban”, Pécs: PTE BTK, http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/kommunikacio_es_s_fejlodes/index.html [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TESZ BENKŐ Loránd (főszerk.) (1967–1984) *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–IV.*, Bp.: Akadémiai Kiadó.
- TOMASELLO, Michael (2002) *Gondolkodás és kultúra*, ford. GERVAIN Judit, Budapest: Osiris.
- TOMASELLO, Michael (2007) „Cognitive Linguistics and First Language Acquisition”, In Geeraerts, Dirk & Cuyckens, Hubert (Eds.): *Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 1092–1112. doi:10.1093/oxfordhb/9780199738632.013.0041.
- TOMASELLO, Michael, & CARPENTER, Malinda (2005) „Intention-reading and imitative learning”, In: S. Hurley (Ed.), *From neuroscience to social science*, Cambridge, MA: The MIT Press, 133–148.
- Tomasello, Michael (2009) „The usage-based theory of language acquisition”, In: BAVIN, Edith L. (ed.), *The Cambridge Handbook of Child Language*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 69–87.
- TOMKINS, Silvan (1979) „Script Theory: Differential Magnification of Affects”, In: DEINSTBIER, Richard A. (ed.) *Nebraska Symposium On Motivation 1978*, Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 201–236.
- TÓTH Anikó Nikolett (2011) *A magyar nyelv tanítása Észtországban*, szakdolgozat Debrecen: DE, http://mnytud.arts.unideb.hu/szakdolgozat/1701/toth_a_1701.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TÓTH Anikó Nikolett (2013) „Észt–magyar nyelvoktatási és lexikográfiai kapcsolatok” *THL* 9 (1-2), 124–135., http://epa.oszk.hu/01400/01467/00010/pdf/EPA01467_thl_2_2013_1-2_124-135.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TÓTH Anikó Nikolett (2014) „Észt–magyar–észt szótárak”, In: MATICSÁK Sándor, TÓTH Anikó Nikolett, Petteri LAIHONEN: *Rokon nyelvünk szótárai: Fejezetek a finnugor lexikográfia történetéből*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 181–192.
- TÓTH Anikó Nikolett (2015) „A magyar nyelv oktatása Észtországban a kezdetektől napjainkig”, *THL* 2, 53–72, http://epa.oszk.hu/01400/01467/00013/pdf/EPA01467_thl_2_2015_1_053-072.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TÓTH Rózsa (1994) „A magyar–észt kulturális kapcsolatok rövid áttekintése”, In: BERECZKI Gáborné Mai KIISK (szerk.) *Észtország a fordulat után* (Folia Estonica II.), Szombathely: BDTF, 110–115.
- Tóth Szilárd (1998) „Véghangzókopás a magyarban és az észtben” In: PUSZTAY János (szerk.) *Észt–magyar összevetés II.* (Folia Estonica VI.) Szombathely: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola 63–98.
- TÓTH, Szilárd (2015) „Eesti hungarologia alapárase korüfee virtuaalsest komedist”, *Keel ja Kirjandus*, LVIII (11), 811–813.
- TÓTH, Szilárd & SOOSAAR, Sven-Erik (2000) *Eesti–ungari sõnastik / Észt–magyar szótár*, Tallinn: Ilo.
- TÓTH Tünde (2004) „Bábeli nyelvzavar. Mi az a „corpus digitale”?”, In: *Filológia és digitális barbarság*, Budapest: ELTE BTK BIÖP, <http://magyar-irodalom.elte.hu/biop/barbar/cikkek/tt.htm> [A hozzáférés ideje: 2017. június 1.]
- TÓTH Viktória (2007) „Pap, király, polgár, barát. 3.: Báthory István jelentősége a Baltikumban – oktatási intézmények alapításában játszott szerepe”, *Órszavak*, 8. évf., <http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/TothViktoriaBathoryJelentoseg.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TÖRKENCZY, Miklós (2002, 2008a) *Practical Hungarian grammar*, Budapest: Corvina.
- TÖRKENCZY, Miklós (2005, 2008b) *Ungarische Grammatik mit zahlreichen nützlichen Beispielen*; Übers. Claudia SÁNDOR, Budapest: Corvina.
- TRAAAT, Maarika (2006) *Information Structure in Discourse Representation: Computational analysis of theme, rheme and focus with Unification-Based Combinatory Categorical Grammar*. (PhD-thesis, The University of Edinburgh). Edinburgh, UK: University of Edinburgh. <https://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/1260/Traatthesis.pdf?sequence=1> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- TRASK, R[obert] L[awrence] (1998) „The Typological position of Basque: Then and now”, *Language Sciences*, Volume 20, Issue 3 (July 1998), 313–324.
- TROMMER, Jochen (2003) „Hungarian has no portmanteau agreement”, In: SÍPTÁR, Péter & PINÓN, Christopher (eds.): *Approaches to Hungarian 9*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 283–302.
- UES (2015) = online verzió a SEILENTHAL, Tõnu és NURK, Anu (főszerk.) (2010) *Ungari-eesi sõnaraamat* [magyar–észt szótár], összeáll. KIPPASTO, Anu; NURK, Anu és SEILENTHAL, Tõnu; nyelvi lektorok: KOKLA, Paul és TÓTH Viktória, Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia 6., Tartu: Eesti Keele Sihtasutus. szótár anyagából, <http://www.eki.ee/dict/ues/> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- UJHELYI Jánosné (2006) *Mária Montessori pedagógiai módszere*, Pécs, <https://www.slideshare.net/szevirma/dokumentum-27082840> [A hf. ideje: 2017. július 21.]
- ÚMTS 2010: *Új Magyar Tájszótár, V. kötet, SZ–ZS*, főszerk. † B. LŐRINCZY Éva, szerk. HOSSZÚ Ferenc, Bp.: Akadémiai Kiadó.
- Uralonet <http://www.uralonet.nytud.hu>; Bp.: MTA Nyelvtudományi Intézet, 2011 óta. [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]
- VÄÄRI, Reet (1970) „Soome ja ungari keele lektorat Tartu ülikoolis 1918.–1940. aastal”, *Tõid eesti filoloogia alalt III.* (Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 259.) Tartu, lk 302–311.

- VAAS, Theodor (1926) „Esimene Ungari-Soome-Eesti üliõpilaspäev Tallinnas. Mõtteid ja muljeid”, *Üliõpilasleht*, nr 9, lk 146–148.
- VAJDA, Edward J. (2004) „Distinguishing between referential and grammatical function in morphological typology”, In: FRAJZYNGIER, Zygmunt – HODGES, Adam – ROOD, David S., (eds): *Linguistic Diversity and Language Theories*, (Studies in Language Companion Series 72) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 399–420.
- VERÓK Attila és VINCZE Beatrix (2011) *A projekt módszer elmélete és gyakorlata*, Eger: Eszterházy Károly Főiskola, http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/0005_4_1_projektmunka_pdf/ [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGH Tibor (2005) „A kommunikatív tesztelés elméleti alapjai”, *Magyar Pedagógia*, 105. évf. 4. szám, 381–407., http://www.magyarpedagogia.hu/document/Vigh_MP1054.pdf
- VÍGH-SZABÓ, Melinda (2005) „Észtországi magyaroktatás”, *Nyelvünk és Kultúránk*, XXXV. évfolyam, 141–142. szám.
- VÍGH-SZABÓ Melinda (mint Vighné Szabó Melinda) (2006) „Magyar tanulás – észt tanulás – nyelvi oppozíciók”, *Hungarológiai Évkönyv*, 7. évf. 52–65. (2006) 52–65., http://epa.oszk.hu/02200/02287/00007/pdf/Hungarologiai_Evkonyv_07_052-065.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGH-SZABÓ Melinda (mint Vighné Szabó Melinda) (2009a) „Sprachpflege in Estland”, *Létiink*, XXXIX. évf. 2. sz., 24–32., <http://letunk.rs/wp-content/uploads/2015/01/Letunk-2009-2.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGH-SZABÓ Melinda (mint Vighné Szabó Melinda) (2009b) „Nyelvművelés Észtországban” *Létiink*, XXXIX. évf. 2. sz. 33–40., <http://letunk.rs/wp-content/uploads/2015/01/Letunk-2009-2.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGHNE SZABÓ Melinda (2011) *Magyar–észt kontrasztivitás és hibaelemzés. (Egy észt gyakorlókönyv koncepciója)*, PhD-értekezés, kézirat, Veszprém: Pannon Egyetem, http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Vighne_Szabo_Melinda_dissertati_on.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGH-SZABÓ Melinda (2012) „Magyar–észt kontrasztivitás”, *Alkalmazott Nyelvtudomány*, XII. évfolyam 1–2. szám, 127–148., http://alkalmazottnyelvtudomany.hu/wordpress/wp-content/uploads/2012_XII_evfolyam/Vigh-Szabo_Melinda_Magyar-eszt_kontrasztivitas.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGH-SZABÓ Melinda (2013) „Aa, bee, tsee – anyanyelv és anyanyelvi oktatás Észtországban”, *Anyanyelv-pedagógia*, VI. évf., 2. szám, <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=456> [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VÍGH-SZABÓ Melinda (2015) „A kontrasztív szemlélet az észt mint idegen nyelv tanításában és egy készülő segédanyag tervezete”, *Folia Uralica Debreceniensia* 22., 311–325. http://finnugor.arts.unideb.hu/fud/fud22/fud22cikkek/21_vighszabo.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VIITSO, Tiit-Rein (1990) „Eesti keele kujunemine flekteerivaks keeleks”, *Keel ja kirjandus* 33: 542–548.
- VILKUNA Maria (1989) *Free word order in Finnish: its syntax and discourse functions*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- VILKUNA Maria (1995) *Discourse Configurationality in Finnish*, in É. Kiss, Katalin (ed) *Discourse Configurational Languages*, New York: Oxford University Press, 244–268.
- VINCZE Beatrix (2005) „A reformpedagógia aktualitása és a megváltozott tanárszerep”, *Iskolakultúra*, IX. évf./8. szám, 29–41., http://epa.oszk.hu/00000/00011/00095/pdf/iskolakultura_EPA00011_2005_08_029-041.pdf
- VINCZE Veronika; ZSIBRITA János; DURST Péter és SZABÓ Martina Katalin (2013) „HunLearner: a magyar nyelv tanuló korpusza”, In: TANÁCS Attila és VINCZE Veronika (szerk.) IX. *Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia*, Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 97–105., http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/3991/1/Vincze_et_al.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. július 21.]
- VIRÁNYI Elemér (1922) „Észtországi tapasztalatok”, *Turán*, 3-4. sz., 201–204.
- VIRÁNYI, Elemér (1928) „Kultuurajaloolised kokkupuuted Eesti ja Ungari vahel”, *Eesti Hõim*, 1928, nr 2, lk 97–109.
- VIRÁNYI Elemér (1931) „Észt–magyar művelődéstörténelmi kapcsolatok”, *Fenno-Ugrica III*. [kd] Budapest, 243–259.
- WADE, Terence (1992/2011³) *A Comprehensive Russian Grammar*, Malden–Oxford–Chichester: Wiley-Blackwell.
- WAGNER-NAGY Beáta (szerk.) (2002) *Chrestomathia Nngasanica*, Szeged – Budapest: SzTE Finnugor Tanszék – MTA Nyelvtudományi Intézet, http://digit.bibl.u-szeged.hu/00000/00094/00058/altaica_suppl_010_000-306.pdf [A hf. ideje: 2017. július 21.]
- WÉBER Katalin (2007) „Elemi tárgyas predikátumok jelentésszerkezetének kiépülése a magyarban (L1, L2)”, In: VÁRADY Tamás (szerk.): *I. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia*, Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 218–232. <http://www.nytud.hu/alknyelvdoc07/proceedings07/Weber.pdf> [A hf. ideje: 2017. június 1.]
- WÉBER Katalin (2011) „Rejtélyes kétféleség”. *A kétféle igeragozás elkülönülése a magyar nyelvben. Megkülönböztetésük a magyar nyelvészeti hagyományban és gyermeknyelvi megnyilatkozások longitudinális korpuszvizsgálata alapján*, Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Program, Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Iskola. <http://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15510/weber-katalin-phd-2012.pdf> [A hf. ideje: 2017. június 1.]
- WÉBER Katalin (2014) „Az ECL nyelvviszsga és a nyelvviszsgaszintek”, *THL*₂, 15–21, http://epa.oszk.hu/01400/01467/00011/pdf/EPA01467_thl_2_2014_1_015-021.pdf [A hozzáférés ideje: 2017. június 1.]
- WÉBER Katalin (2015) „Az ECL magyar mint idegen nyelvi vizsga”, *Órszavak*, <http://magyarutca.org/nyeomszsz/orszavak/pdf/Az+ECL+magyar+mint+idegen+nyelvi+vizsgaWeber2.pdf> [A hozzáférés ideje: 2017. június 1.]
- Word Finder <http://findwords.info/> [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]
- ZAICZ Gábor (főszerk.) (2006) *Etimológiai szótár. Magyar szavak és toldalékok eredete*, Bp.: Tinta Könyvkiadó.
- ZEEVAERT, Ludger & THIJE, Jan D. ten (2007) „Introduction”, In: THIJE, Jan D. ten & ZEEVAERT, Ludger (eds.): *Receptive Multilingualism. Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*, 1–25. Amsterdam: Benjamins.
- ZIRKEL, Perry A. (1974) „A Method for Determining a Depicting Language Dominance”, *TESOL Quarterly*, Vol.8(1), 7–16.
- ZLINSZKY Aladár (1937) „Művészi hangfestés és hangutánzás”, *Budapesti Szemle*, = In: *A magyar stílusztika útja*, s.a.r.: SZATHMÁRI István, Bp.: Neumann Kht., 2002, <http://mek.niif.hu/06500/06592/html/stilisztika0013/stilisztika0013.html> [A hozzáférés ideje: 2015. június 1.]